

SLOVENSKI UČITELJ

*Pedagoška revija
in glasilo
Slomškove družbe
v Ljubljani*

3-4

Leto XXXIV

1933

»Slovenski Učitelj« izhaja mesečno / Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani, Postojnska ulica 14, »Stan in dom« ob Tržaški cesti / Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6 / Naročnina znaša 50 Din / Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije, naročnino in članarino pa upravništvo / Izdajatelj in lastnik je konzorcij »Slovenskega Učitelja« / Odgovorni urednik: Fortunat Lužar / Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Ceč.

Vsebina št. 3.-4.: Poklicna telovadba. Jože Tavželj. — Vzemno delo na šoli. Alfonz Kopriva. — Šesti kongres »Mednarodne zveze za novo vzgojo«. Anica in Minka Očakar. — Odsevi delovne šole v Slomškovi knjigi »Blaže in Nežica«. Fort. Lužar. — Ali tečejo vode nazaj? Kriha. — Članki o nacionalni in državni vzgoji. F. L. — Moj dobrepoljski učiteljski zbor. Ivan Hribski. — Pedagoški pogršek se je izprevrigel na dobro. A. Cadež. — Doneski k zgodovini šolstva v Selcih. Dr. Rudolf Andrejka. — Književnost. — Obzornik.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 10.073.

II. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMŠKOVE DRUŽBE

„Gremo v Korotan“

(Zbirka koroških spominov za mladino.) — Priredil Rudolf Wagner.

V spomin na desetletnico plebiscita na Koroškem je izdala Slomškova družba v Ljubljani knjižico za mladino o Koroški. Knjižica obsega popis slovenskega dela Koroške, njen zgodovinski pregled, popis slavnih koroških Slovencev, razne koroške pravljice in pripovedke, črtice iz življenja na Koroškem, slike o bojih za Koroško, narodne koroške pesmi in uganke. Knjižica je opremljena z lepimi slikami in ilustracijami. Dobro bo knjiga služila zlasti pri pouku zemljepisa, zgodovine in narodnega jezika. Zato v vse šolarske in učiteljske knjižnice, pa tudi mladini jo poklonite kot darilo. Naslov knjige je iz pesmi A. Č.: V Korotan, katero je uglasbil monsignor profesor Stanko Premrl. Dobiva se v vseh knjigarnah, kjer je cena Din 20.—.

Kot I. zvezek Mladinske knjižnice Slomškove družbe je izšla Bevkova knjižica »Pastirčki pri kresu in plesu«. Knjižico je ilustriral Fr. Kralj. Dobi se še nekaj izvodov po 5 Din. — Položnica »Slomškova družba, knjižnica«, št. 15.824.

III. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMŠKOVE DRUŽBE

V zalogi Slomškove družbe je izšla knjiga o

Beneški Sloveniji

Knjiga obsega popis dežele, narodne in umetne pesmi, članke o lepotah pokrajine, narodne pravljice in pripovedke. Knjiga je za mladino kakor za odrasle zanimiva, ker seznanja bralce z najzapranejšo vejo slovenskega rodu, katere ne smemo pozabiti. Zato spada knjiga v vsako knjižnico, posebno v učiteljsko in šolarsko. Gotovo bo zanimala prav posebno one, ki so doma v bližini teh krajev. Cena knjigi je 20 Din. Dobiva se v vseh knjigarnah.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETNIK XXXIV. Ljubljana, 1. aprila 1933.

ŠTEV. 3-4

Poklicna telovadba.

Jože Tavželj.

Telovadba, v oblikovnem oziru, kakor jo poznamo dandanes, še ni tako stara. Izšla je iz kulturno-gospodarskih centrov, ki so po svojem značaju bodisi kot žarišče kulture bodisi v gospodarskih poklicih, izrabljali v pretežni večini le bolj človekove duševne sile. Nastala je torej vsled nujne potrebe, katero je podžigal človekov prirodni nagon po gibanju a se ni mogel uveljaviti. Predno se je s telovadbo sprijaznila dežela — poljedelec — pa je preteklo še precej časa. Le polagoma in v okviru društev, ki so preobražala narod tudi duhovno, si je korakoma osvajala vedno večje polje udejstvovanja. Ni pa mogla okupirati človeka popolnoma, zlasti ga ni mogla zadovoljiti v estetskem oziru. Človek je začutil lepoto narave in zaklade zdravja v gibanju na prostem in to ne samo v nižinskem ampak tudi v planinskem zraku. Torej nova telesna in duševna potreba hkrati, kateri skušajo zadostiti danes najraznovrstnejši sporti. Toliko jih je že, da pride vsakdo z lahkoto na svoj račun. Z razmahom človekovega življenja, njegovih telesnih in duševnih sil v novo smer, nastaja obenem tudi novo vprašanje, kakšen je njegov vpliv na oblikovnost človeškega telesa na njegovo zdravje in duševnost. To vprašanje je prav tolike važnosti, kakor je važna skrb za človeka kot bitje, ki ga je ustvaril naj-silnejši Umetnik in mu dodelil vlogo preobraževalca, uživalca in gospodarja zemeljske oble.

Fizijologija uči, da je vsak telesni gib, torej vsako delo, produkt miškulaturnega udejstvovanja. Nobeno telesno delo ne ohranja zgolj lokalnih vidnih posledic na telesni periferiji ampak močno vpliva tudi na človekov notranji organizem. Hitrejše gibanje mišičevja izdatno pospešuje in povečava funkcijo pljuč, srca in s tem tudi cirkulacijo krvi, ki vrši snovno izmenjavo v telesu. Z razmahom najraznovrstnejših sportov se je povzpela tudi kultura telesa. Žal pa je vsled pretiravanja kmalu zavzela take oblike, da človeku kot masa-narod, več škoduje nego koristi. Vsega je kriv nesrečni in slepi lov za rekordi, ki telo ugonablja, nima pa nikake zveze z duhovnostjo. Poedinci, ki so zdravje, moč in odpornost podedovali po svojih roditeljih, dosežajo lepe uspehe, dočim ostali klonijo, izgube veselje do sporta in ga zapuste. Marsikdo izmed njih si vprav z napačnim pojmovanjem in udejstvovanjem pri sportu sam izkoplje prezgodnji grob. Koliko razočaranja, koliko mladih življenj bi o pravem času lahko prihranil in rešil zdravnik, ako bi se že vendar enkrat uveljavila zahteva po

stalnem zdravniškem strokovnem nadzorstvu članstva vseh telovadnih in sportnih društev. Telovadba in sporti bi morali dvigati predvsem one, katerim je telesne zmožnosti mati narava preveč mačehovsko odmerila in pa one, ki so po svojem poklicu navezani le na duševno delo ter jim je telo v stalnem pasivnem položaju.

Uspešno rast in pravilen razvoj človeškega telesa pospešujejo ali pa ovirajo najraznovrstnejši vplivi. Do 6. leta starosti se otrokovo telo vsled naravnega kretanja v igrah še najprirodneje in s tem najpravilneje razvija. Marsikod ovira pravilen razvoj seveda nezadostna prehrana in slabe socialne razmere sploh. V času obvezne šolske dobe t. j. do 14. leta starosti pa se peča otrok dan za dnem z istim opraviлом. Kakor delavec v tovarno, tako pohaja otrok vsak dan v šolo; delavec dela, otrok pa sedi v klopi in piše ali kar že bodi. Oba opravljata nekak poklic. Sicer otroku tega ne priznavamo in smo vsled tega tudi popolnoma brezbrizni za njegovo telesno vzgojo. Za domače naloge in učenje, za to že poskrbimo, da je v redu in o pravem času izvršeno, kar pa se tiče telesne vzgoje, bo pa že šola sama opravila. Saj imajo otroci vsak teden po eno uro telovadbe. Nič ne pomislimo, da je 5 urno vsakodnevno sedenje v klopih za učenca naporno in da zato kmalu zleze v dve gubi, da bolj sloni, kakor pa sedi samo, da mu je komodnejše. Nepravilno sedenje skrivi hrbtenico, ovira dihanje in cirkulacijo krvi, otroci postanejo slabokrvni in bolehní. Vse to so posledice šolarskega poklica, katerih pa ne vidimo ali pa jih nočemo videti, sicer bi že davno zahtevali spremembo učnih načrtov v prilog telesne vzgoje. Nič bolje se ne godi otroku po izstopu iz osnovne šole. Nekateri študirajo dalje, mnogo jih ostane doma na posestvu, precej pa se jih gre učít kakšne obrti. Že v tej dobi si že večina izbere svoj poklic, ki po svoji vsebini in načinu dela od tega časa zapuščá neizbrisljivo sled ne samo v njegovem življenju kot takem, ampak tudi na telesu samem. Posledice poklicev, zlasti onih, ki se opirajo na telesno delo, so prav kmalu vidne. To je lahko razumljivo, če le pomislimo na to, da postane vsaka mišica močnejša in odpornejša čim večkrat jo rabimo. Tudi ni vseeno, ali so gíbi, katere izvajajo mišice okorni (težki) ali lahki, hitri ali počasni . . . Težko delo (gíbi) napravlja mišice kompaktnejše, hitri gíbi gibčnejše, lahko in dalj časa trajajoče delo pa odpornejše in vztrajnejše mišičevje. Poklic pa običajno ne izrablja mišičevja na vse te načine in tudi ne vseh mišic. Pomislimo samo na nekatere kontraste: kovač — pismo-noša, pisar — rudar, šivilja — služkinja . . . V telesu pa nastajajo nesorazmernosti; kovač ima močne in kompaktné mišice na rokah in prsih, pismo-noša na nogah . . . Nato pa se še dogodi, da se pismo-noša, ki mu že njegov poklic prisili nožno mišičje k hitrejšemu razvoju, ob svojem prostem času posveti sportu, recimo nogometu, ki zopet operira z nožnimi mišicami. Kovača kaj rada njegova telesna moč in njegove prav močno razvite telesne mišice izrabijo k težki atletiki. Tudi tu se bo potem ukvarjal z istimi težkimi gíbi, kakor v svojem poklicu, kar bo neskladnost v telesnem razvoju samo še povečalo. Pravilno bi bilo, da bi vsakdo, preden se posveti

kakemu sportu, vprašal za svet strokovnjaka-zdravnika, ki mu edini lahko brez škode za njegovo zdravje in telo izbere njegovemu poklicu in ustroju njegovega telesa njemu primerno panogo sporta.

Iz istih vzrokov moram obsoditi tudi telovadbo, kakor se dandanes izvaja. Telovadna društva rekrutirajo telovadce iz vseh poklicev, ki ne predstavljajo kontrastov samo v intelektualnem, ampak še večje v telesnem oziru. Brez ozira na njihovo telo, izvajajo ti vsi vrste vaje bodisi proste kakor orodne. Močan ali šibak kovač ali pismonoša, uradnik ali poljedelec . . . brez razlike stanu in telesnega razvoja si tu po istem sistemu (če se to v tem kaosu sploh še zmore imenovati sistem) razvijajo svoje telo. V tem ravno tiči usodna napaka. Stremljenje za prvenstvom na raznih orodjih v obliki medsebojnega tekmovanja je zmedo le še povečalo in izrinilo pravi namen telovadbe docela v ozadje. Znano je, da prvakom na drogu, krogih . . . ki so si pridobili nevenljivih lavorik na mednarodnih tekmah, pogosto manjka celo pravilna pokončna in toga telesna drža. V pravilno razvitem telesu odpade 56 % telesne teže na boke in stegna, samo 28 % pa na trupne in ročne mišice. Pri prvakih-zmagovalcih pa je zgornji del telesa običajno tako močno razvit, da se boki in stegna kar porazgube ob njih mišičevju. Namesto za vzor so to potem le karikature in v primer kako ne smemo vzgajati svojega telesa.

Ni nobenega dvoma več, da je sodobna telovadba potrebna temeljite reforme. Upoštevati bo morala princip individualnosti in svoj sistem izoblikovati v tem pravcu. Geometrijsko stilizirani ravnočrtni gibi, katerim pripisujemo posebno pomenben vzgojni uspeh so zgolj izumetničenost naravnih gibov, ki ne ustreza več zahtevam pravilne telesne nege. Telo moramo poznati in ga razumeti, poznati moramo njegovo rast in njegov razvoj, ker je nekaj nastajajočega. Nuditi mu moramo onega, česar še nima. Prava telovadba je le ona, ki združuje v sebi stremljenja moči, oblike in vsebine, vse troje hkratu, sicer je nepopolna. Teža pa nam mora nuditi le ona, ki vzgaja človeka individualno, oziraje se na njegove zmožnosti, poklic in na milje sploh. Nastala bo tako zvana poklicna telovadba, ki bo edino upravičena in zmožna telesno vzgajati naš narod. Njene glavne naloge bi začrtal v sledečih smernicah: a) izravnavanje in odstranjevanje telesnih napak, ki so posledica poklica ali podedovanosti; b) oblikovanje telesne drže in gibanja; c) vzgoja k popolni telesni sposobnosti; d) uporaba pridobljene moči v sportih in raznih umetnostih kretanja; e) poznavanje samega sebe in pridobitev znanja in zmožnosti za pravilno oblikovanje svojega telesa. To so le smernice, katere naj bi izvedla poklicna telovadba, in ki bo tudi z dejanji potrdila, da je dosledna načelom prave telesne vzgoje.

Talent in značaj.

Talent se tvori v tihoti,
značaj pa v veletoku svetá.

Goethe («Torquato Tasso»).

Vzajemno delo na šoli.

Alfonz Kopriva.

I.

Več optimizma!

Taki so ljudje!
Iščejo v čaši grenkobo vse življenje
in če ga nimajo, si ustvarijo trpljenje.
(Kotzebue.)

Taki smo tudi mi. V tisočeri lastnih skrbah, vsakdanjostih, v zagrenjenih razpoloženjih, ki nam jih ustvarja borba za duhovni in telesni kruh, v iskanju ravnovesja svojega lastnega jaza, v večnih duševnih in dušnih razprtjih. V Faustovskem nezadovoljstvu, se pogrezamo in povzročamo grenkosti in nerazpoloženja še svojim bližnjim, hote ali nehote, posredno ali neposredno, ter s tem še povečamo kaos v lastni notranjosti in zmedo v današnji ožji in širši družbi do neznosnosti.

Redkokdaj v zgodovini je bila med ljudmi tolika duševna panika in dušna stiska, toliko vznevoljevanja, tarnanja, preklinjanja, sovraštva, brezbriznosti, ravnodušnosti, nezaupnosti, zahrbtnosti, hinavstva, ovađuštva, cinizma, kakor v naši dobi.

Če pa vprašamo sebe in drug drugega po globljih vzrokih te čustvene, miselne, npravne in etične krize, ne vemo zanjo prave razlage, ali, če jo slutimo, si je ne moremo osvojiti, ker smo v svoji podedovani konservativnosti in privzgojeni skepsi premalodušni, da bi si mogli in hoteli priznati resnico, ki bi nas neprijetno vrgla iz pernic naše stare miselnosti v škripajoči, neizprosni mrz resničnosti.

Našo notranjost spremlja nek skrivnostni popotnik, ki se mu ne upamo prav pogledati v obraz s smelimi, drznimi očmi, ampak naše plašne, vsled hlapčevske nemoči se povešajoče oči se izogibajo pred njegovimi pogledi, ki strahotno lebde nad nami. Kakor ljudje smo, ki jim ponoči nekdo skrivnostno škrtá v spalnici, vzbujajoč v njih groznico in si pokrijejo oči in ušesa z odejo, namesto da hladnokrvno prisluhnejo in vstanejo, poiščejo in odstranijo motilca miru.

Zato hodimo drug mimo drugega z nezaupnimi pogledi, z vsakdanjimi, brezpomembnimi vprašanji, morda s šalo v besedi, s smehom na obrazu, bolj iz zadrege, brezsočutne taktnosti in formalnega tovarištva režočin, samo da preidemo ono skrivnostno vprašanje in zakrijemo nemir in svojo malodušnost, svojo notranjo tesnobo ali praznoto, duševno neoboroženost in nepripravljenost nad tem, kar pride, kar priti mora.

Prikimavamo na tihem, ko čítamo v onih sodobnih mislecih človeštva, ki obsojajo materializem in mamonizem, ki je ustvaril to soparno, dušeče ozračje, povzročeno od gospodarskih polomov, skritih borb denarnih kraljev in njihovih podložnikov pod okrilji najrazličnejših svetovnih nazorov, in odtod izvirajočih političnih komplikacij in družabnih napetosti,

kar gospodarsko in s tem fizično in moralno upropašča nele večino duševno jetično inteligenco ampak celo tkz. malega človeka, jedro naroda, ki je bilo doslej zdravo.

Pri vsem tem pa vendarle pozabljamo, da ni celote brez poedincev, da ni bolezni, če so zdrave vse celice. Menda ni pretirana trditev, da so vprav vzgojitelji, to so vsi oni, ki imajo kolikor toliko odločilen vpliv na doraščajoče generacije in ne le učitelji, ki jih imenujemo tako radi posebno takrat kot predstavnike vzgoje, kadar je bil kak defekt iste v življenju ožje ali širše družbe, mnogo sokrivi žalostnemu svetovnemu družabnemu položaju naše dobe. Ti niso prisluškovali porajanju svetovnih dogodkov in v svojem privzgojenem ali jim diktiranem omejevanju svojega lastnega delokroga, ki je ležal idilično daleč proč od živahnih tirov in asfaltiranih cest resničnega življenja, niso slutili kaj pomeni to podtalno in grozeče mrmranje fabrik, rudnikov in danes celo kmečkih in bajtarskih izb, kaj pomeni to potresno valovanje hotenja narodov.

To velja v mnogočem tudi za današnjo dobo. Toda ne le to. Tudi sami smo postali materialisti in oboževalci mamona. Kajti mamonizem ni le hlastanje po zlatu, po bogastvu in vseh mogočih zemeljskih koristi in naslad, on je tudi v tem, da, sledeč krilatici »Reši se, kdor se more!« beži pred aktivnim sodelovanjem proti svetovnemu zlu, zatekajoč se ali v tihi, zadovoljni dom lastnega življenja ali k lahkomiselnemu izživljanju svoje mladosti, češ, »izrabimo čas, drugega itak nimamo od življenja.« To je sicer zelo enostavna, a nevarna življenjska filozofija ker ugaja vsem povzročiteljem svetovnega zla.

Zlo se pa pojavlja v različni obliki in največkrat celo tam, kjer mislimo, da je dobro, je le zakrinkano zlo. Zato je treba kljub previdnosti silne neustrašenosti, kljub obzirnosti plemenite naravnosti.

Materialisti smo pa tudi radi tega, ker v zagrenjenosti lastnega življenja prezremo gorja milijonov prav tako ali še bolj onih, ki klonijo pod težo pomanjkanja, materialnega, duševnega in dušnega. S tem pa le povečavamo gorje svojega bližnjega in splošne krize, kakor takrat, če gazimo brezobzirno in brezskrbno preko vseh le v lastno korist.

Realen primer iz današnje dobe: Nezaupnost nekaterih denarnih mogotcev pred političnim stanjem posameznih držav in njihov strah pred polomi denarnih zavodov in zastojem velikih obratov, povzročenih zopet na eni strani po pomanjkanju, na drugi pa po nadprodukciji, torej strah pred gospodarskim in s tem družabnim neravnovesjem in kolebanjem, je izzval beg njihovega imetja iz banke in se osredotočuje v zasebnih blagajnah. To pa zopet povzroča vojno, vojno lakote, brezposelnosti, nenravnosti, torej zahrbtno, četudi še ne krvavo, a zato nič manjšo vojno zla.

Dr. Vaclav Přihoda, reformator češkoslovaškega šolstva, ki je l. 1931. predaval na pedagoškem tečaju v Mariboru, se je izrazil o sedanjem položaju, ki kriči po dokoreninski preosnovi tudi v vzgoji, dobesedno tako:

»Zastarele politične, gospodarske in socialne razmere nas silijo, da krčimo nova pota. Mi slutimo, da se dogaja s človeštvom nekaj velikega.

Povsod vlada občutek, da stojimo pred velikimi družabnimi in gospodarskimi prevrati, da stojimo pred veliko svetovno revolucijo. Človeštvo je sito liberalizma in stremi za tem, da morejo vsi ljudje po človeško živeti, da bratstvo med ljudmi ne ostane le teorija, marveč postane realnost. Toda to veliko postaja šele bolj slutnja nego resničnost.«

Radi te ugotovitve ne bomo stisnili glave med ramena, jo skrili med dlani ter se udali malodušnosti. Ravno mi vzgojitelji in učitelji moramo biti v tem težkem času prvi med borci optimisti, prvi radi našega naraščaja, ki ga hočemo usposobiti za boljšo bodočnost, ki mu hočemo zapustiti, če že ne trdno, končano družabno zgradbo, pa vsaj načrte in temelje zanjo. Ako odpovemo z borbenostjo in z optimizmom mi, bomo prepustili zanamcem ogromno podrtijo, ki jo bo do tal podrla in upepelila kletev bodočih rodov.

Smatrajmo rajši današnji čas, ki ni brez vsaj posrednih dobrih strani, četudi je ves siv in trd, kot preizkušeni kamen za pristnost onega zlata naših duš, naših misli, čuvstev in predvsem naših del, ki bo prinesel dušno in materialno srečo, pravo zlato dobo, vsem zanamcem. Kder bo razpolagal z večjo množino takega pristnega zlata, tisti bo zmagal, in če bodo to vzgojitelji, bo bodočnost njihova.

(Dalje.)

Šesti kongres „Mednarodne zveze za novo vzgojo“.

Anica in Minka Očakar.

(Dalje.)

Samo vzgoja, ki uresničuje v svoji aktivnosti popolen preobrat v postopanju z otroki, lahko ustanovi novo dobo, ki je ne tlačijo škodljiva tekmovanja, predsodki, nemiri, revščina, ki karakterizira sedanjo civilizacijo, ki je polna zmede in ji manjka vernosti.

Glavne smernice za vzgojo naj bi bile sledeče:

1. Vzgoja mora pripraviti otroka, da razume sestavo ekonomičnega socialnega življenja današnjega časa in čuvati njegovo prostost v razpravah s pomočjo razvijanja znanstvenega duha.

2. Ona mora biti zasnovana na ta način, da odgovarja čuvstvenim, intelektualnim zahtevam, ki so različne vsled variacij značajev otrok.

3. Ona mora pomagati otroku, da se rade volje prilagodi zahtevam socialnega življenja s tem, da nadomesti disciplino, osnovano z nekako prisiljenostjo in strahom, z razvojem osebne iniciative in s čutom odgovornosti.

4. Ona mora pospeševati sodelovanje med vsemi člani šolske skupnosti s tem, da privede vzgojitelja in učenca, da razumeta vrednost različnosti značajev in neodvisnost duha.

5. Ona mora privedi otroka, da ceni svojo lastno nacionalno dediščino in, da sprejme z veseljem izvorni prispevek vsake druge nacije

k človeški svetovni kulturi. Za varnost moderne civilizacije so dobri državljani sveta prav tako potrebni, kot dobri narodni državljani.«

Glavni predmet razprav v Nizzi je bila tema: Vzgoja z ozirom na socialni razvoj, ali še boljše Vzgoja v zvezi s socialnim razvojem (L'éducation dans ses rapports avec l'évolution sociale).

Ni moj namen tukaj, da preidem v vsa poedina predavanja, kajti kako naj podam kratek pregled konferenc, diskusij tehničnih kurzov, filmov, naročenih sestankov in razgovorov. Še več, da si lahko ustvarimo popolno idejo te živahne delavnosti, kjer so se gledale iz oči v oči vse težnje nove vzgoje, je treba počakati, da izide o kongresu obsežna knjiga s kratkim pregledom.

Vsa predavanja so izzvenela, da naj bo povsod več vsebine, več toplote in razumevanja do otroka. Skušajmo slehernemu otroku čim globlje prodreti v njegovo psihično življenje, toda ne pozabimo, da nova vzgoja zahteva pred vsem, da mora biti vse naše delovanje prožeto globoke ljubezni. Jasno, da kdor ljubezni ne seje, je tudi žeti ne more. Kjer pa ni ljubezni, tudi ni iskrenosti in ne uspehov.

Različni predavatelji so obravnavali od vseh strani problem svetovne krize, o njenem vzroku in pripomočkih, da jo čim hitreje prebolimo. Med pripomočki je gotovo najvažnejše zdravilo vzgoja. Poudarjam, da se govorniki kongresa nikakor niso ustrašili temnih barv socialne slike. Nikakor niso pozabili omeniti svetovni nevarnosti, ki zasleduje našo civilizacijo. Ljudje našega rodu pravi gosp. dr. Rugg, profesor of Education, Columbia University, New York morajo kljubovati težkim, trdim zahtevam vsakdanjega življenja, a njihov neuspeh bi rodil trajno vojsko, propadanje in uničenje sredstev za življenje. V celoti so bili torej govorniki optimisti. Trdno upajo, da bo družba zmagala te strašne težkoče in bo vstala boljša. Njihova ideja je, da moramo pomagati mi preje k prenovljenju kakor »k smrti sveta«, in še več, oni nam slikajo v zelo pestrih barvah harmonično življenje družbe prihodnosti, sijajne cilje, katere bo človeštvo lahko doseglo s pomočjo sodelovanja in medsebojne pomoči.

Vsi so bili istega mnenja v naslednjih dveh točkah: 1. Svetovna družba prihodnosti mora biti sestavljena od tako discipliniranih človeških bitij, da bodo ista v vsakem slučaju pripravljena pomagati za splošen interes.

2. Poedinci, iz katerih bo sestavljena ta družba, bodo morali biti zelo različni drug od drugega, vsak naj bi imel svojo zelo odločno osebnost, bogat notranjega življenja, tako, da bo ščitil zakon, harmonijo, najvišjo lepoto tako različnega in valovitega življenja.

Naša zapadna sedanja vzgoja je le suženjska imitacija nekdanje druge kulture, misli gosp. prof. dr. Harold Rugg, »ona ni kultura, ki temelji na sedanji realnosti«. Ta kultura je zastarela in nesrečonosna. Ona je, po njegovih mislih, več ali manj izvir zamolklega, prikritega zaničevanja delavcev, in potvarjene, lažnive hierarhije socialnega stanu. To je ona,

ona sama, ki zagotavlja skrivno in strašno gospostvo velikih ekonomičnih sil napram napolvzgojnim volilcem. Znanost dandanes globoko nadkriljuje pravico, potrebno in nad vse važno je, da znanost poda svojo bratsko roko pravici, ki se je zakasnila ter ji s tem dovoli, da dohiti izgubljeni čas.

Izmed predavanj naj omenim sledeče:

Prof. Paul Langevin, Prof. au Collège de France; President de la Société française de Pédagogie et de Compagnons de l'Université Nouvelle: *Le Problème de la Culture Générale.*

Dr. J. J. Van der Leeuw, Prof. of Leyden University: *The Task of Education in a World Crisis.*

Prof. Pars Ram, Lecturer in Psychology, Forman Christian College, Lahore, India: *Emotional Life of Young Children.*

Mr. Hiroshi Yamazaki, Principal, the Tajima Primary School Kawasaki, Kanagawa, Japan: *Individual Ideas and Methods in the Japanese Experimental Schools.*

Dr. Maria Montessori, La fondatrice de la Methode Montessori: *L'Education et la Question Sociale de l'Enfant.*

Prof. C. H. Becker, Universitätsprof. in Berlin: *Der Sociale Wandel und die Erziehung unter dem Gesichtspunkt der Verschiedenheit der Völker.*

Miss Helen Parkhurst, Originator of the Dalton Plan; Principal Children's University, New York: *Individual Responsibility and the New Society.*

Prof. Emile Marcault, L'Universités de Grenoble et de Pisa: *L'Education Individuelle et le Maître.*

Dr. Ed. Claparède, Prof. à l'Université de Genève: *La Pensée Loyale et son Education.*

Prof. Friedrich Dessauer, Universitätsprofesor in Frankfurt am Main: *Wie soll sich die Erziehung unserer wechselnden Gesellschaftsordnung anpassen?*

M. Georges Lapière, Redacteur en chef de l'Ecole Libératrice et Secrétaire-Général de la Fédération Internationale des Associations d'Instituteurs: *Un Enseignement International de l'Histoire.*

Prof. Amal Kumar Siddhanta, Dyal Singh College, Lahore, India: *Education and the Communal Problem in New India.*

Dr. Hoshien Tchen, Prof. de l'Université à Changhaï, Chine: *L'Education et le Chine qui naît.*

Prof. D. Katzaroff, de l'Université de Sofia: *Le vrai Sens de l'Education Nouvelle.*

Dr. James Mac Donald, Chairman, Foreign Policy Association, New York: *Education in an Interdependent World.*

Mr William Russel, Dean of Teachers College, Columbia University, New York: *L'Education et la Justice Sociale.*

Tcheng-Yen-Tsio, Sous Directeur du Conservatoire de Musique et de Déclamation de Nankin et de l'Institut de Recherche pour l'Art dramatique de Peiping: *Le Théâtre Chinois et l'action pacifique.*

Dr. Harold Rugg, Prof. of Education Columbia University, New York City: *Reconstruction Sociale par l'Education.*

Mr. Kikuji Sakakibara, Master of the Primary School attached to the Okazaki Normal School, Aichi, Japan: *Present State of the Parents and Teachers' Association in Japan.*

Vsaka teza je bila mojstrsko obdelana, odlična po obliki in izrazu. Da bi vam jih podrobneje opisala, žal, ne utegnem. Ker pa vem, da vas bo posebno zanimalo, kakšen je pokret nove vzgoje na Daljnem Vzhodu, zato se poglobimo nekoliko v predavanja Japoncev, Kitajcev in Indijcev. Osebno sva govorili z vsemi predavatelji in odposlanci iz dežele Vzhajajočega solnca, iz Dežele lotosovega cvetja in iz domovine Gandhija in Tagoreja.

Dr. Chuan g, Direktor na Sun Yat Sen vseučilišču v Cantonu je obrazložil v svojem referatu »The New Education in China« Nova vzgoja na Kitajskem, kako so nekako pred tridesetimi leti zapadne države uvedle tuj vzgojni sistem tudi na Kitajskem, ki je bil zanje eksotičnega in umetnega značaja. Kmalu so kitajski vzgojitelji odbojno delovali napram takemu vsiljevanju s tem, da so ustanovili pred petnajstimi leti v Nankingu in Pekingu eksperimentalne šole v resnično domačem duhu. Sistem teh šol se je z bliskovito naglico razširil. V letu 1919 je že tako naraslo število teh šol, da so začeli izdajati mesečnik »L'Education Nouvelle«, ki je kmalu začel izhajati kot tednik.

Obenem se je ustanovilo društvo za pospeševanje nove vzgoje, ki je priredilo že štiri nacionalne kongrese, katerim je prisostvovalo tisoče in tisoče učiteljev novodobne šole.

Kitajska je velika poljedelska država, zato je tudi poljedelsko šolstvo zahtevalo nov program. Njihova poljedelska osnovna šola temelji na smernicah nove vzgoje.

Vzgojitelj in filozof profesor Liang Shu Ming je začel prenavljati poljedelske šole. Njegove življenjske smernice so na Kitajskem vsem dobro znane. Omenjeni profesor je direktor instituta poljedelske rekonstrukcije v provinci Shantung in nadaljuje z reformo poljedelskih šol.

Naj omenim še dva važna pokreta, ki se vršita istočasno, to so: »Proučevanje otrok« in »Vzgoja odraslih«. Prvega zastopa »Družba za vzgojo otrok«, ki skliče kongres vsako leto in objavlja mesečnik. Drugega zastopa društvo: »Zveza za vzgojo množice«, ki osredotoči svoj trud v praktičnem načrtu velikega obsega in si je izbrala Tinhsien v provinci de Ho-Pei za poizkusni teren. Objavila je slavno »Priročno knjigo o tisočih kitajskih značajih«, katere nakup je dosegel število treh milijonov.

Inštitut pedagoških raziskavanj je ustanovljen v Cantonu, katerega cilj je, da obravnava vprašanja in zbira material, ki lahko pomaga ustvariti Kitajski vzgojni sistem za njih lastno uporabo. Glavna področja njegovega delovanja so:

1. Šolstvo Kitajcev. 2. Vzgoja odraslih. 3. Proučevanje odnošajev med vzgojo in ekonomičnimi pogoji Kitajske.

Pa pojdimo v deželo Vzhajajočega solnca, v deželo češnjevega cvetja. Profesor Kakiage nam je najprej v zanimivem referatu pojasnil »Juku Education«.

Skupina 5 do 10 dečkov in deklic stanujejo skupaj z enim učiteljem in njegovo družino. Ta skupna družina se imenuje »juku«, po naše šola. »Juku« je ime nekdanje stare šole na Japonskem. Pravil nam je takole: »Na Japonskem, nekako pred šestdesetimi leti, preden je bil evropski moderni sistem sprejet po Meiji vladi, smo imeli samo Juku kot vzgojno inštitucijo, ki je dala toliko lepih značajev in s katerimi se še danes Japonska ponaša. Zdaj se trudimo, da se vse šole pri nas na Japonskem vrnejo k nekdanji Juku vzgoji. V tej šoli učenci jedo z učitelji, delajo z njimi in skrbijo za bolne sošolce. Hirose Tauso, znamenit vzgojitelj stare Japonske, pravi v svoji pesmi: »Vi zajemate vodo iz studenca in jaz nabiram suhljad za ogenj. Trdno sem prepričan, da vzgajamo pred osmo uro zjutraj in po tretji uri popoldne, torej izven običajnih šolskih ur. Tako v naših šolah učenci od 3. do 10. leta ostanejo v trajni zvezi z učitelji in njegovo družino. Glavna naloga Juku vzgoje je, da postane šola družina.«

Še par misli o Tamagawa šoli na podlagi Juku Education. Tamagawa je kraj, kjer stoji šola. Oddaljena je od Tokia 20 km. Šola obsega 20 poslopij in pokriva površino 25 ha. Ima lastno bolnišnico, elektrarno, kapelo, policijo, pošto, cestno železnico, tiskarno in različne delavnice. Ravnatelj te šole je priznan vzgojitelj Japonske g. Kuniyoshi Obara.

On poudarja predvsem srčno kulturo. Pravi, da moramo biti mi vzgojitelji sanjači, saj pravi Sveto pismo, da ljudje brez sanj o bodočnosti, nimajo pravice do obstanka. Tako hočem, da ostanem sanjav že izza otroške dobe — kajti sanje nas vzpodbujajo, silijo in budijo k delu, da uresničimo, o čemer sanjamo. Nadaljuje: Pred več sto leti smo si preusvojili in po svoje notranje preuredili tuje duševne dobrine zlasti iz Kitajske in Indije. Shinto, naravna legija, bushido, viteštvo, budhizem, znanosti in umetnosti so se lepo razvijale. Zadnje čase pa vabim priznane pedagoge iz različnih držav, kakor Amerike, Francije, Danske, Švice, Nemčije, da se potom teh osebnosti duševno in osebno z narodi vse zemlje prijateljsko spoznamo in združimo. Tako je velik cilj svetovnega bratstva vedno bližji.

Tamagawa šola obsega: otroški vrtec, nižjo šolo, srednjo in višjo za dečke in deklice.

Tamagawa hoče ustvariti nove ljudi, ljudi bogatejše v idealih, moralno in znanstveno visoko stoječe, s širokim obzorjem. Stremi, da združi najvažnejše nekdanje in moderne smernice vzgoje vzhoda kot zahoda in da sprejme prednosti vsakega poedinega naroda.

V Tamagawa šoli je zaposlenih 140 učnih moči. Zastopajo sledeča načela:

1. Samo v delu lahko dosežemo dobro vzgojo.

Primer: Puščavo hočejo učenci spremeniti v plodno zemljo. Zmerijo, pregledajo zemljo, izračunajo, koliko je treba gnojenja, sejejo in neгуujejo

rast. Dožive cvetje, tam opazujejo marljive čebelice, metuljčke, razne žuželke. Polje dozoreva, žetev je tu. Nekaj porabijo, nekaj prodajo, da z denarjem kupijo druge potrebščine, semena pa spravijo za prihodnje leto. Tako se praktično ne uče samo prirodoznanstva, ampak tudi računstva, geometrije in knjigovodstva. Tudi telesno se pri tem delu okrepcajo in postanejo močnejši. Isto velja pri živinoreji, pri rokodelstvu. Tako je njihovo učenje življenje samo. Obenem se neгуjejo pri tem tudi koristne navade in čednosti, kot potrpežljivost, pridnost, odgovornost, poštenost, skupno delo, pogum, samozaupanje, samostojnost. Na ta način spoznajo tudi otroci pravo lepoto.

2. Delo vzbujа visoke cilje. Kdor samovoljno rad dela, temu duh ustvarjanja in upodabljanja ni tuj.

3. Veselje do dela, ta važen izraz notranjega ognja, se razvije le pri veselem delu. Naše geslo je: Kdor ne dela, naj tudi ne je. Kdor ima nalogo, da krmi živali in to pozabi, tudi sam ne dobi hrane.

4. V Tamaгawa šoli polagamo veliko vaгnost na samoučenje, kakor tudi na preмаgovanje samega sebe. Nič ni boljsega tu, kot delo. Vzgoja ne obstoja samo v sprejemanju in oddajanju besed in znamenj — ona mora mnogo bolj razvijati stvarilno moč duha potom samostojnih poskusov, sklepov, združitov, potom resničnih dokazov in uresničenj.

Japonski vzgojitelj omenja, da je videl mnogo novih šol v Ameriki in v Evropi, toda večinoma so te omejene na posnemanje in igračkanje. Igrajo se »delo«. Vendar je eno samo za življenje potrebno, to je delo, ki je mnogo dragocenejše kot sto igračkanj. Vsak učenec naj dela samostojno, določа svojemočno tempo svojega razvitja. Čim višja šolska stopnja, tem manj razrednega poučevanja, tem več samoučenja. Učitelj je samo bolj izkušen prijatelj, na katerega se učenec v potrebi obrača.

Naš cesar Meiji pravi: »Če ne morem ustreči potrebam svojih podanikov, grešim.« Tako je na šoli. Saj je voditelj šole odgovoren za dobrobit poedincev. Tu je boljše njegove sreče.

(Dalje.)

Materni jezik.

Ljubi, rode, jezik iznad svega
U njem živi, umiri za njega!

P. Preradović.

Odsevi delovne šole v Slomškovi knjigi „Blaže in Nežica“.

Fort. Lužar.

(Konec.)

XI.

Za naravoslovje očitajo Slomšku, da га je porabil premalo in da ne govori o fizikalnih poizkusih. Iz naravoslovja ima v knjigi »Blaže in Nežica«

več poglavij, pojasnjuje nevihto, kako se strele varovati, ognja varovati in gasiti in več takih reči med drugim gradivom (XIV., XXXI., XXXVII. pogl.). Gotovo bi Slomšek še kaj več gradiva postavil iz realij, ko bi dopuščal prostor take knjige, ki je bila namenjena le bolj začetnikom osnovne šole. Saj se je on največ boril za realije in je on največ vplival na ministra Thuna, da jih je uveljavil v šoli in kljub tedanji strogi šolski naredbi »politični šolski ustavi«. S tem je napravil največji napredek v osnovnem šolstvu. Za naravoslovje se je pa Slomšek takole boril:

»Pokaj pa je našim otrokom naravoslovje? Morebiti za noroslovje, da jih zmešaš in znoriš? Prijatelj, le počasi! Saj tudi ti živiš v naravi, dihaš sapo, piješ vodo in se rad pri ognju ogreješ. Je-li ni potrebno vedeti, kako se skrbi za zdravo sapo, kako se ognja in druge nesreče varovati ter zaničevati prazne babje vere? Vse to ti naravoslovje prav po domače pove, in celo podučí, zakaj je bliskovod, kdaj in zakaj zvezde od neba padajo; da ni čarovnic, ki svetijo po močvirjih; odkod je dež, toča in sneg; kaj je solčni obroč in kaj je mavrica. — Za toliko bo manj med nami škodljive prazne vere, za kolikor več bo v šoli takega zdravega nauka.« (Brinar »Slomšek kot pedagog« str. 63.)

Mož, ki je tako govoril za realije,¹ je bil gotovo za fizikalne poizkuse. Pa poglejmo danes, po 90 letih, koliko je fizikalnih poizkusov na naših zasilnih šolah in še manjše so bile takratne nedeljske šole! Učitelj na zasilni šoli je vesel, če ima primerno sobo za pouk in kako pritiklino za par knjig ali druge potrebščine, pa ne še sobe za reči, ki jih ni kmalu dosti.

Izpopolnil je pa Slomšek knjigo »Blaže in Nežica«, posebno glede realij, še z veliko knjigo »Ponovilo«, ki naj bi se tudi rabila v nedeljskih ponavljalnih šolah. Ta knjiga je izšla l. 1854 in obsega 742 strani. Tako obsežne knjige ni bilo pozneje nikoli več na osnovnih šolah. Znani slovanofil M. Majar jo je imel za tako izvrstno, da jo je imenoval »enciklopedija za slovensko ljudstvo«. (Brinar str. 82.)²

¹ V »Drobtinica« za l. 1846 so priobčene Slomškove učne slike, kako naj učitelji poučujejo realije, ki so bile takrat toliko novost, kakor dandanes še marsikje dobra načela delovne šole ali sploh delovna šola. Objavil je učne slike »Hrastovje«, »Ptičji lov in ptičji račun«, »Lev ali oroslan«, »Orel ali postojna«, »Vol« in »Kače«. — V vodilu, kako je rabiti Malo in Veliko berilo, je pa Slomšek še posebno podrobno utemeljil potrebo in način prirodoznanskega in drugega realističnega pouka. Pri tem pristavlja: »Berilo mora mnogo gradiva imeti, da bo na izbero.« »Potreba je tudi v Berilu napredka in pospeha, da ne zaostanejo naši mladenči in deklice neznanci in neslančci brez prave krščanske omike v domačih rečeh.« Vprašal je tudi: »Je-li nima biti šola priprava za delovno življenje?« —

Večji izpis teh odstavkov je priredil Franjo Jamšek v »Popotniku« l. 1886. Na str. 279 je še za l. 1886 pristavil značilno opombo: »Je tudi dandanes žalibože še mnogoteri šolski prijatelj, celó med članovi krajnih in okrajnih šolskih svetov, ki se »jezno pritožujejo« čez »nepotrebno« upeljavo realističnih predmetov v ljudski šoli. Ko bi se taki prijatelji vendar hoteli potruditi ovi Slomškov komentar k takratnim Berilom pazno prečitati! Dramila, dramila je treba!!«

² Slomšek je v pismu na Matijo Voduška z dne 21. aprila 1853 navedel glede III. izdaje knjige »Blaže in Nežica«, da o kaki okrajšavi ni govora. »To je metodična knjiga bolj za učitelje kakor za učence in tako naj ostane.« — II. natis (1848) ima 270 strani in je za 22 strani manjši kakor prvi; III. natis (1857) ima pa 304 strani in je za 12 strani in 1 podobo večji ko prvi. Za par ur nedeljske šole je marsikaj preveč, a Slomšek je gotovo imel pred očmi učitelja, ki službuje mnogo let v enem kraju ter lahko

Resnici na ljubo moram povedati, da končno Slomšek ni tako pisal, kakor navaja Brinar. Slomšek je pisal ta predgovor z naslovom »Čuješ preljubi moj!« predvsem za učitelje. (Primerjaj ponatis pisma v »Slovenskem Učitelju« 1932, št. 11/12, str. 179). Besedo »učenec« je Brinar pri navedbi tega odstavka — sicer mišljeno z dobrim namenom — sam pristavil in podčrtal, a po smislu pisma ne spada zraven. Slomšek svoje knjige za tako direktno uporabo samo učencem nikakor ni namenil.

Uporaba knjige je dovolj jasno izražena. — Pri tej priliki naj izpopolnim stavek, ki sem ga navedel v V. poglavju mojega članka v »Slovenskem Učitelju« 1932 na str. 180 v 1. vrsti o predgovoru (pismu) knjige »Blaže in Nežica«. Tu sem navedel, kako je bilo to pismo iz I. izdaje ostalo neopaženo. Ostalo je namreč neopaženo v svojem pravem pomenu, kakor ga posebno pojmuje današnja delovna šola. Dotični Slomškov predgovor so sicer v teku dolgega razdobja omenjali nekateri životopisci, a prav redko in bolj mimogrede, ko so naštevili in hvalili njegova dela. Fr. Jamšek ga navaja v »Popotniku« 1886, str. 179 po III. natisu »Blaže in Nežica«, Jernej Ravnikar ga navaja v »Pedagoškiškem letniku« (Krško) leta 1887, str. 169 brez drugih izvajanj. »Učiteljski Tovariš« 1886 ga ima celo dvakrat, in sicer na str. 37 pri »Knjiga Slovenska« v XIX. veku potem pa na str. 89 v članku »Slomšek kot pedagog«. Tu je Ivan Lapajne vendar metodično prav občutil in pripomnil: »Kako lepo je Slomšek učiteljem kazal, kako naj se v šoli veselo, živo in uspešno poučuje, vidimo iz predgovora h knjigi 'Blaže in Nežica', kjer pravi — — — .« Spominska knjiga, ki jo je priredil A. Medved (l. 1900), navaja omenjeno pismo na str. 138 brez drugega. Brinar navaja v svoji knjigi »Slomšek kot pedagog« (1901) nekaj na str. 71 in 89. Knjiga, ki sta jo priredila Fr. Erjavec in P. Flerè za mladino (leta 1924) ima na str. 147 popolno pismo v izvirni pisavi »bohoričiči« z namenom, da se vidi, v kakšnem jeziku, slogu ita črkopisu je Slomšek pisal. To potrjuje opomba na str. 305. Kakega uradnega poudarka Slomškov predgovor najbrže nikjer ni imel. Učna tvarina in tudi metoda se je namreč v teku let po Slomškovi smrti vedno bolj utrjevala po raznih splošnih in podrobnih učnih načrtih, ki so se pogosto izpreminjali. — V »Slovenskem Učitelju 1932, str. 181 je popraviti v 5. vrsti od spodaj besedico »kakih« namesto »takih«. V letniku 1933, št. 1/2 pa mora na strani 12 v 21 vrsti namesto »Lončar...« stati: »Lonec lončarja hvali.«

F. L.

Slomšek se je za vsako dobro sodobno stvar zanimal in vpletel v svojo knjigo. Posebno je še opozarjal na važnost telesne vzgoje. Zato je postavil poglavje XV. »Zdravo te' o, najboljše blago«, XVI. »Zdravje gori po niti — doli po curki« in XIX. »Človek ne pozna, kaj ima« (Človeško telo in duša). Sicer pa je opozarjal:

»Ako hočeš zdrav in vesel učakati srečnih starih dni, vadi se v mladosti ostrosti, hodi bos, pij namesto kave mleko, namesto vina vodo, potem te bo na stare dni vino krepčalo in kava ti bo zdravilo, kadar jameš pešati. Ako se mlad prepogostoma voziš,

prosto izbira gradivo, da ni pouk vsako leto za vse učence preveč enoličen. — Matija Močnik piše v »Učiteljskem Tovarišu« l. 1865 na strani 322: »Te bukve so čisto na novo osnovane in namenjene nedeljskim šolam, kakoršne je on vpeljal, more jih pa tudi rabiti učitelj v vsakdanji šoli. Oblika v pisanju je dvogovora (dialog), zato da so bile bukve bolj praktične za učenika in bolj mikavne pri samouku; vse bukve pa so ena sama povest. Bukve so razdeljene v 52 naukov.« — Brinar pravi v knjigi »Slomšek kot pedagog«, stran 88: »Prav za prav je ta knjiga praktična metodika nekaterih šolskih predmetov, namenjena v prvi vrsti, da služi učiteljem kot pomožna knjiga. Toda glede tega je priredil pisatelj snov tako, da se more knjiga uvesti kot učna knjiga v šole — rabila se je n. pr. v idrijski šoli na Kranjskem — ter da more služiti kot čtivo mladini, koji govori Slomšek v »Predgovoru« te-le besede: »Ko boš čital, kar sta se Blaže in Nežica učila v nedeljski šoli, učenec, naj se tudi tebe prime nauk. Beri, šteji in poskušaj, kolikor toliko dobrega se bo tudi tebe prijelo — in veselilo te bo tudi znati nekaj, kar še dosedaj nisi vedel.«

boš hodil v starosti peš, da bi le mogel. Razvajen otrok je najhujši netek, pičlega vajeno srce pa največje bogastvo. Blagor mu, kdor ni razvajen.»

Kakih smotrenih ali sistematičnih telesnih vaj ali telovadbe Slomšek ni uvajal, ker takrat še o tem niso niti drugi večji narodi kaj splošno narodnega gojili. V Nemčiji je šele »oče telovadbe« (der Turnvater») F. L. Jahn (rojen 1778, umrl 1852) pričeval širiti telovadbo, pri Čehih l. 1862 M. Tyrš. Slovensko izrazoslovje je po Levstiku izdala šele »Matica slovenska« v Ljubljani. Knjižga za nedeljsko šolo ne bi mogla kaj posebnega vsebovati. Kje pa je imel takratni preprosti učitelj sam kaj izobrazbe, da bi to izvrševal, na gimnazijah je bila telovadba neobvezna? Kje je pa bila telovadnica, orodje, pa še za dečke in deklice, ko je na deželi šele najnovejša šola komaj nekaj pripravila za ta predmet? — Po nemških deželah je bila telovadna organizacija hudo sporna zadeva, ker je imela zelo spodtikljive nastope v javnosti in so ji pripisovali protidržavno rovarjenje. Kralj Friderik Viljem III. ni maral podpisati take organizacije za Prusijo, pač pa je prišel Jahn v ječo in zatvorjene so bile vse javne pruske organizacije. Pozneje so take organizacije zopet otvarjali, a za časa Slomška še jako malo, njih smoter telovadbe je bil drugačen ko danes in so bile pozneje potrebne razne reforme. Šolska telovadba se je pričela gojiti v Nemčiji in Avstriji okrog l. 1848 z ustanovljenjem telovadnih društev »Turnvereine«, a tudi tu se je kmalu vnesla politika, zato je mnogo društev propalo in l. 1860 jih je bilo komaj tretjina (Glej Brockhausov »Konversations Lexikon« 14. izdaja, a d. Turnen). Umevno je lahko, da se Slomšek za takratno telovadbo ni mogel ogreti ter je po svoji službeni zavesti napisal:

»Posvetni oblastniki hočejo imeti pred vsem dobre državljane in pogumne vojake; zato se priporoča našim šolam telovadba, vojaško igranje; skakati in se poskušati, kateri je hujši ali pa bolj močan. Da bi izšolali dobro srce, poštene može in žene, je posvetno zamišljenim ljudem poslednja skrb.« (Po Brinarju »Slomšek« kot pedagog str. 60.)

Kako je bilo z risanjem? Tudi nad tem se nekateri spodtikajo, ker ni o tem nič v knjigi. Kako pak! V šoli so se učenci učili z gosjimi peresi pisati in te prirezovati. Ob nedeljah naj bi današnje pripomočke, risarske bloke i. t. d. imeli! Treba je res nekaj več misliti na čase pred 100 leti. Nekako do zadnjega desetletja v 19. stoletju so pri nas še risali na risanke s pikami (stigmami). Med (po en centimeter ali več oddaljene) pike so vlekli črtice in tvorili uro na uro neke ornamentalne zveze. Šele pozneje, po dolgi borbi med starim in novim, so pričeli z risanjem na listu brez pik; z delovno šolo in največ po svetovni vojni so pričeli s prostim risanjem po naravi, z barvami i. dr. Za umetniško in tehniško risanje ni kazalo napraviti vzorcev v to knjigo. Ko bi uvedel kako slabo risanje po pikah, bi bilo to v primeri z današnjim načinom, samo brezplodno delo.

Nekaj smisla je vendar Slomšek imel za risanje. To potrjuje neko pismo z dne 15. aprila 1860 na nadučitelja Kranerja v Ponikvi, ki mu je poslal za pisanko lastnoročno risano podobo »Vstajenje Zveličarjovo«. Slomšek piše, da »ga je podoba tembolj razveselila, ker Vas še nisem poznal kot tako izvrstnega risarja. Sprejmite moje zahvalo za ta lepi spomin, dokler bom imel priliko Vas tudi s čim razveseliti.« (Pismo je priobčeno v »Učiteljskem Tovarišu« od 1. decembra 1932, št. 16.) — Znano je, da je Slomšek za umetniške slike veliko žrtvoval.

A pride zopet ta in ta in se namrdne, da Slomšek tega in tega ni imel. Ako ga bomo s samo kvantiteto gradiva sodili, mu bomo kmalu očitali, da ni imel nobene besede za šele pred par leti uvedeni šolski radio, kino i. dr. Slomšek je prav dobro čutil, da se ne more z vsem napolniti otroških glav in danes tudi mi dobro vemo, da bo pri tolikem napredku vedno težje s snovjo ter bo treba zelo misliti na razbremenitev preobširne snovi za osnovnošolski pouk.

Morda bi kdo rekel, da Slomšek ni predstavljal v šoli dela in rokotvornega pouka ter da so bili učenci vezani le na golo učiteljevo pripovedovanje. A knjiga »Blaže in Nežica« kaže prav dobro, kako se je Blažek naučil mizarstva in Nežica gospodinjstva. Za zadnje poglavje (LII) je naslov »Človek si sam srečo seje« in kaže sploh na dobro rokodelstvo.

Slomšek poudarja tudi sicer za vzgojo:

»Človek je za delo, kakor ptica za letati, riba za plavati, pa se ga ima iz malega vaditi. Mali otroci naj igrajo, odraseni mladenči in dekleta naj delajo. — Pridno delo lastnih rok blagoslovi dober Bog. Človek se ima toliko učiti, da prehitro nikoli ne začne, pa tudi nikdar ne skonča, od oralna do peresa, od kuhlje do šivanke.« — »Lepo in pametno je, če starši otroku včasih kako reč prepustijo, najsibo mlado sadunosno drevce, ali dvoje golobov, ali kako malo živinče, da si ga izredi. Ima ž njim veselje ali skrb ter se tako nauči iz mladih nog za svoje skrbeti. Taki otroci bodo dobri gospodarji in gospodinje. Pa tudi šole deca zamuditi ne smejo.« — »Jeli nima biti šola priprava za delovno življenje?« — »Lepo in dobro je res ljudi koristnega dela učiti, pa še boljše, se dela z lastnimi rokami lotiti, in v dejanju pokazati, kar se v besedi pové. Učeniki v besedi in dejanju so največji dobrotniki dežele.« —

Pouk z besedo ali pripovedovanjem ni v šoli in nikjer popolnoma izključen. Tak pouk je povsod najbližji in naraven. Büniger je rekel: »Delovni pouk še ni v bistvu izražen, ako je nazoren in zaposlena roka. Ne velja samo udejstvovanje roke, temveč tudi duševno delo« (Slov. Uč. 1932 št. 1-2, str. 18 in 1931 str. 123). Slomšek nikakor ni mislil samo na delo kot produkcijo, zato ni pri tem zapostavljal druga čuvstva, za katera pa je najbližji izraz v jeziku. To je spoznal tudi Pestalozzi, ki navaja v 30. poglavju svoje klasične knjige »Lienhard und Gertrud«: »Jezik človeka, njegova usta so tesnejše vezana s čuvstvom srca, kakor njegova roka.«

XII.

Zgrabil je pa Slomšek v živo, izsekaval je negodnost kakor v pragozdu in psihološko uporabljaj pri neumornem vzgojnem trudu kaj za dobro voljo naroda. Kjerkoli je nanesa prilika, je udarjal po praznoverju, kar takrat ni bila lahka reč, saj je tega še danes nekaj ostalo prav med tako zvano inteligenco. Ker je vedel, da bodo knjigo starši gotovo in še prej čitali, kakor šolarji, je vse vzvišene vzgojne cilje naslonil na družino in na aktualne predmete ljudstva.¹ Najprej je treba plevel in divjino med

¹ Fr. Kosar je v življenjepisu v Slomšku l. 1863 zapisal (v »Drobtinicah« in v posebni izdaji) med drugim tole o takratni (krog l. 1829) izobrazbi ljudstva:

»Za Slovence so bili takrat zares prav žalostni časi. Ni bilo dobiti slovenske knjige, razun nekoliko nedostojno tiskanih molitevskih knjig in evangelijev. Ni bilo skoraj omikanega človeka, kateri bi bil znal lepo slovensko govoriti še manj pa pisati.

ljudstvom izruvat, sicer vsa šola in nobena metoda nič ne pomaža. V domači hiši se v resnici vpricho otrok mnogo več razgovarja, kakor morda misli šola. To velja posebno na kmetih, kjer so otroci bolj zaposleni pri starših, kakor v mestu ali industrijskem kraju. Ni tako nepričakovano in morda je bilo celo dobro premišljeno, da je Slomšek zvezo med šolo in domom manj obzirno v učni knjigi pred obraz za ogledalo položil. Včasih je v svoji veliki vnemi in naglici za vzgojo in pouk, kaj prenačlega izustil, pa mu tega niso šteli ljudje v slabo. Zmota je človeška, a do nje nimajo pravice samo nekateri. Izredna sestava knjige je pripomogla, da je bila knjiga hitro v vsaki hiši. Pozabavajmo se še mi malo pri tem!

Pred sto leti so še pisali z gosjimi peresi, zato je bilo treba gosi rediti. Gosja peresa so pa kaj rada delala »pake« na papirju, za kako risanje so bila zelo nerodna.

»Mlakarjevi so gosi redili in dali Blažu in Nežici peres za celo leto. — Purmanova peresa so pretrda, kdor ž njimi piše, preteško roko dobi, ki ga od pisanja huj boli, kakor bi drva sekal. — Le po malem v tintnik pomoči, da se ne zaliva in na papir pisarske svinje ne napravljajo; zakaj take prasice se ne dajo prodati.« (Str. 28.) — Nekateri pismenke delamo tenke, druge zopet bolj košate; pa tolstih svinj ne na popir! (Str. 40.)

Posebno zabavno je poglavje X. z naslovom »Poštena gostija, lepa reč.« Na str. 43 so nalašč »Nauki za dobro voljo«, kako se je vesti na svatbi ali gostiji — same stvari za lepo vedenje ali bon-ton. Na svatovščino ne branijo fajmošter tudi nedeljnim šolarjem, »ako je staršem po volji«. Enim so vendar »prepovedali zavoljo ne dosti poštene hiše« in neki deklici tudi, ker »družban namenjen ni dobro slovel«.

»Kdor spodobnega oblačila ne glešta naj bo domá.« — »Ženske naj ne bodo preveselo zavite — iz pankelcev bojo plenice. Str. 44.) — Pri jedi: »Glej da iz sklede ceste ne narediš in miznega prta ne oberzdaš.« — Sledi odstavek: »Ali se sme rajati?« »Le na kaki domači dobri volji se zasukaj, vpricho staršev in pošten h ljudi! Ne pleši predolgo, varuj se prehlada, greha in druge nesreče, ki lahko sledi pri tujih ljudeh.« — XI. poglavje ima naslov »Kratek punke, pa veliko ust.« Tu navaja na str. 47 nauk sv. Pavla, ki veli: »Veselite se, zopet vam rečem, razveselite se; toda vaša poštenost naj bo znana vsem ljudem!« »Bližnjega dobro ime se za dobro voljo žaliti ne smé, posebno da bi deklino prisilili ploh vleči, ki se ni omožila.« — Med vražami (na str. 48) navaja in odgo varja »Če se prede, kače krogi hiše lazijo. Ta je babja. Kače po zimi okoli ne lezejo, po leti pa še vedle ne bodo, kdaj ženske predejo.« — Pri naukih za bolnike pa veleva: »Ne jemlji zdravil od vsake babe, konjskih vraštev še celo ne!« (Str. 74.)

V XII. poglavju počasti Slomšek dobre gosposdinje, obračuna pa krepko z nesnažo v hišah in z nesnažnimi gosposdinjami.

»Kar je svetlo sonce na svetlem nebu celemu svetu, to je dobra ženska svoji hiši — svetla luč in zlati steber.« (Str. 54.) — Veliko zbirko izrazov ima z nesnažnost: »Nesnažna ženska pri hiši, še tako bogata in pa svinja z zlatimi uhani.« (Str. 53.)

Tudi še drugo zrcalo so gledali ljudje v knjigi »Blaže in Nežica«. Gospod dekan pridejo in pravijo:

»Slavinčani! Rad bi vas za vse reči pohvalil, pa kaj, da ne morem. Najdem — kar je vam grdo, krstne bukve pregledáje, najdem veliko število nezakonskih otrok. Pa tudi ni bilo nikjer šol, v katerih bi se bil kdo slovenskega jezika pravilno govoriti in pisati naučiti zamogel. Šole po deželi so bile vse nemške. Otroci so se z nemščino grozovito mučili, pa malo nemških besed, ki so si jih v glavo vbili, so v kratkih letih zopet pozabili; tako da, akoravno so otroci po 6 let v šolo hodili, vendar ko so odrastili, niso znali ne nemško ne slovensko ne pisati ne brati: nemško ne, ker so pozabili, slovensko ne, ker se niso nikdar učili.«

Farno popisilo preiskaje, najdem veliko brsnih samic, ki se po bajtah večjidel s fačeki valjajo. Take kršence so fari, kar so stenice v hiši, ali pa molji v žitu. — Priporočam vam gospodarji, izpraznite svoje kajze takih ljudi, in če to mogoče ni, pomagajte jim, naj v zakon stopijo, da bo vlačuganja konec. Vzemite pa tudi take iz vsmiljenja v službo, ter z njimi potrpljenje imejte zavolj deteta, ki je nedolžno . . . » (Str. 247.)

V zadnjem poglavju, na zadnji strani, je povedano o poroki Nežice; skoraj kakor v romanu, kjer dva srečno skupaj prideta:

»V treh tednih je bila poroka »brez vsega vriska in treska« . . . Gospa so djali: Lep je deviški venec na tvoji glavi, še lepši krona moje skrbi — si Nežica ti . . . Bodi Bogu hvala za vse, pravi Marta, posebno pa za nauk, ki smo ga v mladih letih imeli. Bolj so nas starši in učitelji z naukom oskrbeli, kakor bi nam bili jezere (tisočake) zapustili. Zdaj poskušamo, kar smo svoje dni brali; kar se v mladosti naučiš, s tem se za starost oskrbiš. — Pa ni zadosti učena in prebrisana glava, reče Blaže; sreča, pravi, hoče tudi pošteno srce imeti. Sem bil še mlad in sem se postaral, veli pobožni David, pa nisem videl poštenega zapuščenega, ne njegovih otrok kruha prositi. (Psalm 26, 25.)«

Kdor ni doma na deželi ali ni preživel tamkaj kaj let ali ni nikdar mislil na poznavanje prejšnjega in sedanjega ljudstva, ne more lahko pojmovati socialnega življenja, ki ga predstavlja ta šolska knjiga. Poleg resnobe so v tem učnem zborniku stvari, da se jim danes nasmeješ do srcá.

Brinar je v svojem spisu »Slomšek« kot pedagog (leta 1901, str. 50, 51 in 93) med drugim prav dobro označil Slomškovo učno usposobljenost: »Da poučuj učitelj zanimivo, to je prvo in najvažnejše Slomškovo učno načelo, o kojem sicer ne razpravlja v teoretičnih člankih, a katero tako blagodejno diha iz praktičnih vzgledov, navedenih v njegovih metodičnih spisih, da jih tudi lajik s slastjo in pridom prebira.« — »O zanimivem poučevanju mam je zapustil Slomšek idealen zgled, in ta plat njegovih zaslug v okviru praktične pedagogike je gotovo največ pripomogla, da je zaslovel kot mojstrski šolnik.« — »Največ je pripomogel k razširitvi knjige »Blaže in Nežica« izborno pogojen »milieu«, v katerega so vpletene posamezne učne slike.« — Slomšek pogodi vselej pravi trenutek, ko podaje učencem nove učne snovi; on s paznim očesom pričakuje priložnosti, v kateri so otroci baš za isto vrsto predstav najbolj razpoloženi.«

Zaradi nenavadne učne snovi se ni treba nikomur begati. Kronika in literatura o mestni kulturi kažeta še vse hujše predstave! Današnji drugačni časi zahtevajo mnogo nove snovi in novih oblik, zato ni ta knjiga danes uporabna za šolo. Tako se večkrat godi tudi drugim znamenitim predhodnikom in s pokreti v slovstvu. Knjigotiskarstvo je bilo krog l. 1470 že dokaj razširjeno v Evropi in je že l. 1450 izšla Gutenbergova biblija. Blizu sto let pozneje (l. 1550) je pri nas šele izšel Trubarjev »Abecedarium«, potem pa v teku tristo let kak prazen abecednik ali »platetof«. Šele Slomšek je izdal knjigo, ki je bila tako privlačna, da so se ljudje učili črk kar samo zato, da bi čitali njeno vsebino. Slomška vidimo kot izkušenega učitelja, ki ima z avest za tv ar in o ali snovno zavedanje in kot učitelja, ki v obče mojstrsko obvlada stvarni pouk. Predaleč bi šel z analizo še druge njegove učne snovi in se še kaj več izrazil o raznih neprimernih subjektivnih naziranjih, ki so bila izrečena o vsebini knjige iz preteklih preosnov šolstva.

Sklenem predavanje s poudarkom, da je Slomšek s svojo knjigo »Blaže in Nežica« po svoji notranji vrednosti najlepši primer za verze, ki jih je izrekel bližnji, pa poznejši njegov rojak pesnik Aškerc: »Kdo je

velik? Kdor rojakom svojim kaže pot iz sužnjega mraku.« V tem, v probuji ljudstva, v delu za narodno omiko pa naj bo danes izražen največji odsev dobro zasnovane delovne in prav umevane moderne šole za Slomškov pouk.

Ali tečejo vode nazaj?

Kriha.

Mojzes je udaril s palico po morju in na njegovo povelje so se razgrnile vode in napravile prosto pot Izraelcem, da so po suhem prekoračili Rdeče morje in ušli zasledovanju faraonovemu.

Tudi naši otroci v šoli delajo dostikrat enake čudeže, ko nekaj veliki vodnik izraelskega naroda. Pod njih gibčnimi in odločnimi prsti spremeni reka nekajkrat svoj tek in mesto, da bi tekla od izvora proti morju, teče vprav v nasprotno smer: od izliva proti svojemu izvoru. Če rečeš otroku, naj ti opiše tek te in te reke, bo v devetdesetih izmed sto slučajev začel pri izlivu in sledil reki do njenega izvora. V šoli imamo svoj določen besednjak in le prečesto nadomeščamo z njim nejasno misel, kateri ne vemo pravega izraza, ker nam beseda sama ni jasna. Poslužujejo se takega besednjaka otroci, poslužujemo pa se ga le prečesto tudi mi, učitelji sami. Kadar označuje lego kakega kraja, bomo govorili, da leži spodaj, gori, na desni, na levi, ker ga primerjamo z lego kraja, koder slučajno mi sami živimo, pa ta označba nikakor ne pove prave lege kraja, ker bo prebivalec vsakega kraja pripovedoval in opisoval to lego po svoje, in bo torej ta kraj za vsak kraj zemlje imel posebno lego. Nekaterim leži Ljubljana doli, drugi se peljejo gori v Ljubljano, tretji gre notri v Ljubljano itd. Tako otrok prav nič ne ve, kje se v resnici nahaja kak kraj. Zakaj denimo, da se nam tak učenec, ki se je dosedaj vozil »doli« v Ljubljano, preseli morda na Dolenjsko, bo moral začuden ugotoviti, da bo hodil poslej »gori« v Ljubljano. Otrok nima prave orientacije.

Dokler nam zemljevid ne odkrije skrivnosti svojih točk in črt, toliko časa naše delo pred zemljevidom ne bo uspešno, ne zanimivo, toliko časa bo zemljepisni pouk učencu breme, mu bo dolgočasen predmet brez življenja, ki se ga bo učil, ker se ga pač učiti mora, povedal mu pa tak pouk ne bo ničesar. Ena najvažnejših nalog početnega zemljepisnega pouka je pač v tem, da je otrok na zemljevidu doma, da pozna vsa konvencionalna znamenja in se zave vseh koristi, ki mu jih to znanje lahko nudi. Ob tem znanju mu bo pouk lahek, ne bo se mu treba učiti; iz zemljevida bo bral, kar mu bo treba znati o tej ali oni deželi. Naj navedem tukaj nekatere točke, na katerih naj sloni početni pouk v tem predmetu. Saj ne rečem, da so ta navodila kaj posebno novega, vendar pa so tako važna, da si jih moramo vedno in vedno znova oživljati, da se po njih tudi ravnamo.

1. Barva, črte in točke. To so tri stvari, ki nam na vsakem zemljevidu padejo najprej v oči. Otroci morajo jasno razločevati posamezne odtenke one barve na zemljevidu — pri gorovju na primer. Po velikosti kroga, ki ga označuje, mora vsak spoznati velikost mesta in

njegovo važnost med drugimi kraji dežele ali pokrajine. Poznati mora relativno važnost teka reke, železnice pa po širini črt itd.

2. **O r i e n t a c i j a.** Ni še zadosti, če zna otrok pokazati na zemljevidu, kje je sever in jug, kje vzhod in kje zahod. Tudi na vmesne strani neba se mora otrok jasno in določno spoznati. Poleg tega pa se morajo otroci privaditi tudi temu, da znajo jasno in določno določevati relativno lego dveh krajev bodisi takih, ki sta si zelo blizu ali pa takih, ki sta si zelo oddaljeni drugo od drugega, da se spoznajo v teh krajih, ki so jih že na zemljevidu spoznali tudi v resnici, če jih morda kdaj obišejo, pa tudi obratno, da znajo na zemljevidu določiti lego kraja, katerega so na izletu ali ob kaki drugi priliki v resnici obiskali.

Zelo važna vaja, ki jo le preradi zanemarjamo, je tudi ta, da zna otrok tudi sam risati majhne posnetke zemljevida, da zna določiti lego kakega določenega kraja, okoli njega pa razpodeliti v primerni razdalji ostale kraje, da zna pravilno določiti tudi njih velikost in to v pravem razmerju drugega do drugega. Le na ta način mu bo postala slika posameznih krajev jasna in se mu bo za vedno vtisnila v spomin. Vedno pa naj bodo take zemljepisne skice preproste; v njih naj stoji le najvažnejše.

M e r i l o. Vsak zemljevid ima označeno tudi merilo. Že v tretjem razredu se morajo otroci privaditi, da znajo določiti zračno razdaljo dveh posameznih točk drugo od druge. Zlasti v današnjem času zrakoplovstva je ta vaja postala silno važna.

T e k v o d a. Tu zlasti največkrat greše otroci. Desni, levi breg, ta dva pojma jim nista jasna, zamenjujejo ju, ne morejo si prav predstavljati, kam teče reka, v napačni smeri ji iščejo izvora, izliva. Izhajajoč iz narave, kjer dobe prve jasne pojme o teh stvareh, se morajo otroci navaditi ločevati te stvari kmalu že tudi po svojem razumskem spoznanju.

L e g a z e m l j e v i d a. V začetku zemljepisnega pouka je nujno potrebno, da položimo zemljevidno karto večkrat tudi na tla ali na mizo, da se tako izognemo napakam, ki jih dela otrok ob navpični legi šolskega zemljevida.

I n š e z e m l j e v i d. Kaj vse lahko razberemo iz zemljevida posamezne dežele, če ga le znamo prav izpraševati? Tu doli na zemljevidu Jugoslavije je velika zelena lisa: Srem in Banat. Pa opazujmo: je to ravnina ali gorata pokrajina? Ali jo zaliva veliko rek? Ali so te reke velike? Plovne? Ali so pripravne, da gradimo na tej ravnini umetna prometna sredstva: železnice, ceste, prekope. Kakšno bo podnebje te pokrajine? (je ravna, bolj na jugu, pa od morja oddaljena). Ko smo si enkrat ogledali lego in podnebje dežele, sklepajmo na važnost dežele v poljedelskem oziru. Kaj lahko gojimo na taki in taki zemlji, pod takim podnebjem? Je li pokrajina močno obljudena? Zakaj? (Je del velike ogrske nižine, kaj čuda če so jo zato preplavljali že v najstarejši zgodovini vsi narodi, ki so prihajali iz Azije v Evropo, da so se polastili njenih prirodnih zakladov?)

In koliko drugih vprašanj nam še sili na jezik ob tej navidez nemi, v resnici pa tako zgovorni priči. Njene zavite črte, njene žive barve, ki dobro

denejo očem in po katerih se tako prijetno loči od ostalih mrtvih šolskih knjig, kaj vse nam govore in koliko veselja bodo povzročale našim učencem, če jih bodo privadili, da jih bodo znali prav brati in jih bodo prav razumeli. Toda treba je s tem poukom razumno pričeti in ne pustiti — da bi kdaj reke tekle navzgor.

Članki o nacionalni in državni vzgoji.

F. L.

Ze v »Slovenskem Učitelju« letnik 1925, št. 3/4, str. 44, sem sestavil pregled do takrat po svetovni vojni priobčenih člankov (teoretične in praktične vsebine), da je imel učitelj bolj pri rokah zbrano gradivo za uporabo pri pouku in vzgoji. Ker se je v poznejših letnikih marsikaj novega gradiva nabralo, ga tu v naslovih priobčujem.

1. Dr. Baltič, Poziv ljubljanskega velikega župana učiteljstvu za nacionalno prosvetno delo. »Slov. Učitelj« letnik 1925, št. 3/4, str. 52.
2. Dr. J. Jeraj, Narodni prerod (Ocena). Letnik 1925, št. 5, str. 68.
3. Dr. J. Jeraj, Državljska vzgoja (Ocena). Letnik 1926, št. 10/12, str. 180.
4. F. L., Iz »Gorskega venca«. Letnik 1925, št. 10, str. 170.
5. F. L., Razcepljenost v narodnem zedinjevanju. Letnik 1926, št. 10/12, str. 189.
6. V. Sešek, Zakaj vzgajajmo krepko voljo? Letnik 1926, št. 10/12, str. 173.
7. F. L., Vzgojna pravica države in družine. Letnik 1927, št. 1/2, str. 37 in št. 4/6, str. 68.
8. Jovo Jovanović, Delo, podlaga naše narodne vzgoje. Letnik 1927, št. 7/9, str. 110 in št. 10/12, str. 132.
9. Dr. J. Jeraj, Delovna občestva in državljanska vzgoja. Letnik 1927, št. 10/12, str. 113.
10. Dr. J. Jeraj, Državljski značaj. Letnik 1928, št. 1/2, str. 4.
11. V. Čuš, Ali katoličan sme ljubiti svoj narod? Letnik 1928, št. 3/4, str. 38.
12. N. Svoboda, Koroško. Letnik 1928, št. 7/8, str. 95. — O slovenskih razmerah in narodni zavednosti na Koroškem je izšlo še mnogo drugih sestavkov v poznejših letnikih.
13. F. L., Prve desetletnice po osvoboditvi. Letnik 1928, št. 11/12, str. 147.
14. Dr. Fr. Grivec, Sv. Ciril in Metod v slovenski šoli. Letnik 1929, št. 1/2, str. 1. Ocena knjige je bila že leta 1927, št. 4/6, str. 64 in leta 1928, št. 11/12, str. 146.
15. K. Iglič, Duhovnik in učitelj — vzgojitelja naroda. Letnik 1929, št. 1/2, str. 13.
16. J. Mal, Slovenci v desetletju 1918—28 (Ocena). Letnik 1929, št. 1/2, str. 29.

17. F. L., Kulturni stiki in zveze Slovencev po prevratu. Letnik 1929, št. 3/4 in 9/10.
18. A. Lebar, Ljudskovisokošolski tečaj za kmetska dekleta. Literatura za državoiznanstvo. Letnik 1929, št. 7/8, str. 107.
19. R. Wagner, O nacionalni vzgoji in delu. Letnik 1931, št. 1/2, str. 15.
20. F. L., Desetletnica kraljevega dela, Aleksander I. Letnik 1931, št. 7/8, str. 139.
21. F. L., Kraljev teden v Ljubljani. Letnik 1931, št. 9/10, str. 145.
22. F. L., Franc Levstik, pristaš jugoslovanske skupnosti. Letnik 1931, št. 9/10, str. 179.
23. F. S. Finžgar, O bistvu nacionalne misli, in
24. Dr. F. Kotnik, O narodni zavesti in vzgoji narodne in državne misli. Letnik 1932, št. 1/2, str. 32 in 33 in št. 9/12, str. 200.
25. V. Čuš, Čuvajmo našo zemljo. Letnik 1932, št. 5/6, str. 106.
26. V. Čuš, Organizem naroda. Letnik 1932, št. 9/12, str. 182.

Izobrazba naroda

Moj dobrepoljski učiteljski zbor.

Ivan Hribski.

Preden se lotim opisovanja posameznih članov tedanjega dobrepoljskega učiteljskega zbora, moram vsekakor prej pomesti pred svojim lastnim pragom. Šolski vodja 6 razredne šole sem bil postal, ko še niti 28 let nisem imel za seboj službenih pa le 7 in pol. Če bi ne bilo na šoli 2 starejših učiteljic, bi bilo to vse v redu, tako pa ni bilo. Gospo tovarišico Janjo to ni motilo prav nič, tovarišico Rozamundo zelo. Za vodjo se sicer nisem bil vrinil sam, vkljub temu me je gledala Rozamunda postrani. Kajkrat se mi je pripetilo, da mi niti odzdravila ni na moj pozdrav. Brrr — je zagodrnjala in prezirljivo, samozavestno korakala dalje mimo mene. Poskušal sem res večkrat, osvojiti si to trdnjavo, bil pa sem največkrat odbit. Če prej ne, sigurno pa po konferencah, v katerih ni mogla prenašati mojih hospitacijskih kritik. Ž njo bi bil moral postopati popolnoma individualno in na štiri oči, v konferencah pa tako, da bi niti ne vedeli na koga cika kritika. Tudi za kritiko so potrebne uglajene, diplomatske finese, ki jih še vse premalo poznamo. Nemara, da sem bil tudi malo preneglo in preoblastno nategnil vodstvene vajeti, ko sem hotel kar čez noč dvigniti šolo na višino zakonitih zahtev in predpisov. Uvedel naj bi se bil le polagoma po spoznanju posebnih krajevnih razmer, otroških in učiteljskih lastnosti in vseh krajevnih činiteljev. Po vseh teh spoznanjih šele bi mi bilo mogoče pravilno usmeriti delo v šoli in izven šole. Dobro bi bilo, če bi bil kdaj zaslišal za to in ono tudi ostalo učiteljstvo, zlasti pa obe starejši tovariši. To bi bilo taktno in bi se ne čutilo oblastno. Preveč oblastno postopanje odbija ljudi. Všeč jim tudi ni, ako jim kaj prenaravnost poveš. Dalje je za vodjo šole silno umestna molčечnost. Nikdar bi ne smel praviti o slabostih in pogreških svojih tovarišev. Če ve kaj podobnega, mu je boljše, usesti se na jezik. To je sicer težko, vendar zelo potrebno, ker se sicer ruši z opravljanjem harmonija na šoli, ki je predpogoj vzgoje. Prav posebnih očitkov mi v tem pogledu sicer ne očita vest, vendar brez vsakega greha le nisem tudi v tem pogledu. Temu pa je kriva moja sagvinična kri, ki še po Adamovih letih rada vzkipi. Z druge strani analiziran, lahko rečem, da sem si

prizadeval biti čuvar stanovskega ugleda, zastopnik učiteljskih in stanovskih interesov. Res je, da sem hotel biti nekak centralni organ vsega življenja na šoli, toda to le zato, ker je vodja šole v prvi vrsti odgovoren pred oblastjo in javnostjo za vse, kar se dogaja v šoli. Ko pa sem spoznal, da zaupana nam prostost, čast in oblast — rodi srčno radost in duševno rast, lezel sem počasi z »gospoda« na vodjo-svetovavca.

Organizacija tedanje dobrepoljske šole: 6 zaporednih razredov, 2 letna ponavljalna šola, posebni oddelek za oddaljence. V šolskem letu 1908/09 je bilo v vsakdanji šoli ob koncu šolskega leta 430 otrok, v začetku 444. V ponavljalni šoli je bilo 139 učencev in učenk, v hribovskem oddelku pa 40. Vseh šoloobiskujočih otrok je tedaj bilo 623! V vsakdanji šoli je prišlo povprečno na eno samo učno osebo po 74 učencev! Povprečno na eno učno osebo pa je odpadlo po 26 tedenskih ur brez verouka. Dela dovolj za vsakega posameznika. Vrh tega smo prirejali od časa od časa šolske veselice, izlete, roditeljske sestanke in par let zaporedoma tudi šolske razstave, ki so ljudem zelo ugajale. Prav pogostne so bile tudi učiteljske konference; kajti: čim večji je učiteljski zbor, tem večkrat se mu je sestati k reševanju pedagoških, didaktičnih, metodičnih in administrativnih šol. zadev. Ustanovili smo si bili tudi svojo pedagoško čitalnico in naročili zanjo nastopne liste: »Slovenski Učitelj«, »Popotnik«, »Napredak«, »Učiteljski dom«, »Pädagogische Warte«, »Zeitschrift für das österreichische Volksschulwesen«, »Katholischer Schulfreund«. V posameznih razredih smo bili uvedli razredne knjižnice. Abstinencnemu vprašanju in varčevanju smo posvečali še prav posebno pažnjo. Uspehov nismo želi, primernih velikemu trudu in složnemu delu. Glavni vzroki: prenapolnjenost razredov, v poletnih časih slab šolski obisk radi poljskega dela, pouk nemščine, pomanjkanje učil. Imeli pa smo vsakakor zavest, da smo izpolnili svojo dolžnost. Enkrat ali dvakrat na leto smo se zbrali in napravili skupne izlete tako k Sv. Ahcu nad Turjakom, na Malo goro, Kopanj, Krko, Rob itd. O, tudi na deželi se da živeti brez dolgočasja, ako so na šoli tovariši, ki se podredijo skupnosti. Za voditelja šole so taki skupni izleti naravnost dobra šola za boljše spoznanje vseh članov učiteljskega zbora. Gojiti čut skupnosti je naravnost dolžnost voditelja, ker harmonija plemeniti delo, krepi duševne sile in dviga pogum. Srečen je človek le v poštenu družbi. V osamljenosti ni sreče ne razvedrila.

Nekaj značilne karakteristike posameznih učnih oseb iz tedanje dobe dobrepoljske šole. Ob prihodu v Dobropolje sem kmalu uvidel, da uživa med učiteljstvom največje spoštovanje in ugled tovarišica J a n j a. Pred njo je imelo vse respekt. V njeni navzočnosti bi ne spravljal z jezika nespodobno, še manj dvoumno besedo. Radi družinskih razmer je odšla že drugo leto po mojem prihodu v pokoj, posvetivši vse svoje duševne in fizične moči materinstvu. V naših dušah pa je zapustila svetel zgled krščanske učiteljice in matere. Z R o z a m u n d o sva služila vseh pet let skupaj. Z njo sva velikokrat trčila skupaj ali pa sva hodila drug proti drugemu in se največkrat zgrešila. Zameril sem se ji bil že prvo uro in prvi dan mojega službenega nastopa. Do zamere pa je prišlo takole: Čez noč je bilo zamelo veliko snega. Gazil sem ga vcelo, ko sem šel zjutraj v šolo. Že med potjo me je skrbelo, kaj mi bo ukreniti, če bo le malo otrok prišlo v šolo. Isto je razmišljalo tudi učiteljstvo. Poslalo mi je bilo v šolsko pisarno odposlanca s pojasnilom, da je v šoli le neznatno število otrok. Vedeti je hotelo, naj li uči ali pošlje otroke domov? Odgovorim: Najprej počakajte 8. ure, nato mi sporočite za vsak razred posebej število otrok, nakar šele vam bom sporočil po okrožnici svoj ukrep. Otrok res ni bilo več kot za en razred iz vseh 6 razredov. Kaj storiti? Če bi se odločil za razredni pouk, tedaj bi se zameril učiteljstvu, ki bi me smatralo za ozkogrudnega pedanta; ako bi se odločil za takojšen odpust učencev iz šole, bi se jim s tem sicer prikupil, toda prelomil bi službeno dolžnost, ko v vsej šolski zakonodaji ni paragrafa, ki bi določal: ako ni v šoli

navzočnih toliko in toliko učencev, odpade pouk. Dalje se mi je videlo, da bi ne bilo modro in umestno, pošiljati učencev domov, ko se v šoli še niso bili niti dobro ogreli. Kdo bi nam tudi očital lahko, da sami ne smatramo šole in pouka dovolj resno, če učence zapodimo iz šole, češ, ker vas je premalo, se ne izplača učiti. Odredim: Učimo! Odgovor: Ne moremo, učne sobe so premrzle; nikjer ne kaže toplomer predpisanih 13° R. In to je bilo res. Hitro poiščem najgorkejšo sobo, spravim vse učence v isto in odredim zapovrstni red, po katerem naj bi se vrstili pri pouku. Vsi drugi so se zadovoljili z odredbo, le Rozamunda je hotela imeti takoj 13° R. Vi boste prišla zadnja na vrsto. Skrbel bom, da boste tedaj imela če ne še več, sigurno pa 13° R. »Stremuh«, mi zabrusi in godrnjaje odide. Jaz pa sem si mislil: Preveč prostosti vodi v jamo zmot, ozka le je dolžnosti pot. Kmalu po svojem službenem nastopu sem pričel s hospitacijami. Dolžnost in radovednost me je zanesla tudi v Rozamundin razred. Izza katedra me je čukasto pogledala in se še bolj široko ukerila na stolu. Vstopil sem se h katedru, da bi mi napravila prostor ter pokazala uradne spise. Z obraza sem ji bral, da si je mislila: Saj veš, kako! V zadregi sem stal ob katedru in se skoraj bal, da ne bo zadela še mene kaka pšica, kakršne so tisto uro zadevale učence in učenke. Prav oddahnil sem se, ko me je iz mučnega položaja končno rešil šolski zvonec. Komaj sem čakal prve konference, da bi jo pošteno izplačal za njeno avtoriteto rušeče obnašanje. In kaj doživim? Ko sem začel pripovedovati, kaj se mi je pripetilo v nekem razredu, me prekine in mi vpričo vseh neženirano zabrusi: Kaj pa vi dedci veste o ženskih boleznih. Zaprl me je sapo. Takega odgovora res nisem pričakoval. Tovariš Rigo se mi je še po konferenci smejal, češ: Al' te je dala! Dâ, kar kdo ima, mu odgovorim. Do manjših prask je še večkrat prišlo med nama, četudi sem iskal ključ, s katerim bi odprl njeno srce. Nisem ga našel. Mislil sem, da jo moram prijeti, ker mi večkrat ni odzdravila na moj pozdrav. Odgovor: Za pozdrave dedcev se še ne zmenim ne. Sem slučajno vaš šef, zato ste mi dolžna odzdraviti, če že ne celo pozdraviti. Odgovor: Na cesti ne poznam nobenega šefa. Po kakem daljšem počitniškem razstanku sem ji ob prvem snidenju ponudil roko v pozdrav. Ni me bogosprimila, češ: ne maram moških rok. Vedno pa le ni bila taka. Kadar je hotela, je bila celo zabavna in kratkočasna. Ob takih slučajih je šla tudi v družbo. Tedaj je tudi v njenem razredu sijalo sonce, medtem ko je v njenih črnih dneh kar grmelo. Odkod je izviralo spreminjajoče se Rozamundino razpoloženje, nam ni bilo jasno in to tem manj, ker je bila zdrava, stasita ženska, stara še ne 40 let, ki je bila videti še kot roža v razbohotenem cvetju.

Človeško življenje bi morali pač vzeti kot globoko, tekočo vodo, na kateri vidimo le površje, globine pa ne. V globinah pa so skrivnosti. Ko bi se vsekdar zavedali tega dejstva, tedaj bi uravnali medsebojne odnose drugače, kot jih sicer urejamo v tej suhi in plehki vsakdanjosti. Ko bi videli skozi pajčolane in koprene, v katere so zavite človeške duše, tedaj bi se ogibali vsaj onih mest, ki so najobčutljivejša in najbolj ranljiva.

Rigo. Tedaj je bil mlad, telesno slok, črne polti, črnih las — skratka lep fant. Ime Rigo se ga je prijelo pred vsem zato, ker je nekoč igral cigansko vlogo. Še danes ga mnogi poznajo pod tem imenom. V družbo je prav rad zahajal in je bil vselej dobrodošel. Damam je rad dvoril, zato so ga prav rade imele v svoji sredi. Premotila ga pa še do danes nobena ni; bržkone ga tudi ne bo. Kot učitelj je bil najbolj uporabljen na srednji stopnji. V izvenšolskem delu se je bil posvetil bivšim Orlom, čijih načelnik je bil. Tedanji Orli, sedanji možje in družinski očetje, se ga še danes radi spominjajo. Tudi učenci so ga imeli radi in starši so ga spoštovali. Sovražnikov ni imel, prijateljev pa še preveč. Letos ga bo obiskal Abraham, ki ga bo Rigo dobrohotno sprejel in pozdravil s čašico rujnega. Morda se bo tedaj spomnil tudi pisca teh vrstic in se mu zasmejal ob spominu, kako je ž njim vred pretezal v telovadni opremi tedaj še polne in

okrogle telesne ude. Pa: Tempora mutantur et nos mutamur in iis. Danes bi naju bržkone nihče več ne spravil v tistih ozkih hlačah tja na vrt k Sv. Gregorju, kjer sva se kazala in producirala v prostih telovadnih nastopih v obkolju ljudske množice. Res, žela sva tedaj polno priznanja, izraženege v ploskanju. Kakšen učinek pa bi šele bil, če bi bile prenapete hlače — počile... Konec glorijske, po vodi bi šlo osebno in stanovsko dostojanstvo. Delala pa sva v Orlu popolnoma prostovoljno. Nihče naju ni silil. Ker je bilo to kakor drugo izvenšolsko delo prostovoljno, je imelo tudi med ljudstvom ugoden odmev in odsev.

Viktorija. Čedne zunanosti: visoka in vitka, gibčna in prožna, smehljajočega se obraza z dvema jamicama na rožnih licih. V družbi zabavna dovtipna. Po prepričanju dosledno napredna, toda brez vsake strankarske zaigrženosti, ki je značilna oznaka za duševno plehke in čestokrat zlovoljne ljudi, ki nikoli ne iščejo tega, kar naj nas družijo, temveč le to, kar nas razdvaja.

Za službene posle zelo uporabljiva. Kadarkoli mi je manjkalo na šoli lepopisca, risarja, pevca itd. mi je Viktorija uspešno mašila vse take vrzeli. Ob šolskih razstavah sem se imel zahvaliti predvsem nji za lepe in ugodne vtise, ko so jih starši odnašali z razstave. Kmečki starši še vedno največ dajo na lepo pisanje, lepe risbe in lepa ženska ročna dela, kar je naravno. Ker mi je po svojem delu in taktnem obnašanju dvigala ugled šole, sem jo zelo cenil. Pri ljubljena pa je bila tudi med drugim učiteljstvom. Otroci so jo ljubili, starši spoštovali. Vsa taka dejstva so vedno priče dobre učiteljice, ki gre za tem, da si pridobi srca otrok, staršev in vseh, s katerimi živi v poklicu. Srce dobljeno, vse dobljeno. Ljubezen in zaupanje v učitelja rodi voljo, ki budi, razvija in dviga moralne in duševne zmožnosti otrok in staršev.

Matevž. Resen, tih, dostojanstven tovariš. Poznala sva se še iz krškega okraja. Služboval je na Studencu, kjer je bil vodja dvorazrednice. Tam niso bile rožnate šolske razmere. Učiti je moral dopoldne in popoldne. Šolskih otrok zelo veliko. Vodstvenih poslov tudi obilo. Stanovanje vlažno. Postal je tuberkulozen. Mlad je bil in živel bi rad. Zaželel si je lažje službe. Prosil je za premestitev v Dobropolje. Po mojem prizadevanju se mu je ugodilo. Bolezen pa ga tudi v Dobropoljah ni zapustila. Od dne do dne je vidno hiral. Dopusti so se množili od meseca do meseca. Hudo mu je bilo in milo se mu je storilo, ker ni mogel izpolnjevati službenih dolžnosti tako, kot bi jih bil rad. Volja 26 let starega mladeniča je bila sicer velika, moč majhna. Žalosten je odhajal na dopuste. Tožilo se mu je po šolski mladini in tovariših. Ljubil je oboje. Vsem se je smilil. Tudi starši, ki so se za otroke bali, da bi ne našli boleznih, so bili v splošnem obzirni do njega. Le nekaj slučajev je bilo, v katerih sem bil opozorjen, naj na kak način preprečim, da ne bo tega ali onega božal, kar je včasih storil radi velike ljubezni, ki jo je imel do mladine. Po velikanskih ovinkih sem mu razodel bojazen staršev. Razumel jo je, zato tudi opustil nehigijensko in nepedagoško navado. Vkljub vsem prizadevanjem za ljubo zdravje se kruta bolezen ni dala odgnati iz njegovega telesa. Neusmiljeno ga je razjedala. Upal je na spomladansko sonce, češ: ljubo spomladansko sonce mi jo bo zamorilo. Zaman! Spomladansko sonce je res prišlo, toda že preveč razpaseni zajedavki ni bilo več kos. Matevž je moral zopet na bolniški dopust, ko so češnje cvetele in jablana brstela... Pred odhodom v svoj rojstni kraj se je še enkrat odpeljal pogledat belo Ljubljano. Skoraj smo se mu čudili, da si upa na pot. Vrnil se je zvečer in ga tisti dan nismo videli več. Drugi dan pa je bil pri jutranji maši. Po sv. maši je pristopil k mizi Gospodovi. Jasno nam je postala pot v Ljubljano. Po polnoči, ko radi pričakovanega prejema telesa Gospodovega ni smel več piti, je trpel silno žejo, da vso noč ni zatisnil očesa. Trpel je silno. Vse, ki so ga videli telesno skrušenege, toda vdanega v voljo božjo pred podobo Križanega, je pogled nanj ganil do solz. Spravljen z Bogom je odšel na bolezenski dopust v svoj

rojstni kraj. Vrnil se ni več v službo. Podlegel je v cvetju mladeniških let. Cvetje, ki smo ga bili položili na njegov grob se je že zdavnaj posušilo. V moji duši pa je še vedno živ spomin nanj. Ni naju vezalo politično soglasje; v tem pogledu sva hodila vsak svojo pot. Družila naju je stanovska zavest, ki bi ne smela nikdar kloniti pred političnimi strankami. Stranke se rode in zginejo, stan pa ostane. Komur je stranka ali pa kaka organizacija več kot stan, ta ni na pravi poti.

R o m a n a. V Dobrepolje je prišla kot začetnica. Začetnice se navadno dajo voditi po volji vodje šole. Ta je imela svojo glavo. Zrelostni izpit je bila napravila z odliko, česar se je zavedala. Vsiliti si ni dala vsakega mnenja. Značilna je bila njena hoja. Zibaje se v bokih je najrajši hodila po sredi ceste. Sploh je bilo njeno geslo: v sredi — v zlati skledi. Iz srede se tudi lahko nagneš bolj na desno ali bolj na levo, kakor pač kaže življenska potreba. Značajno to ravno ni, človeško pa. Za vzgojo pa so potrebni le značaji.

J e l e n a. Odičena z vso skromnostjo in vdanostjo. Karkoli bi zahteval službeno, vse bi storila. V šoli do pičice natančna in vestna. Bitje brez močne, lastne volje. Ni se zavedala, da mora biti kot učiteljica individualna samostojna osebnost.

(Dalje.)

Pedagoški pogrešek se je izprevršel na dobro.

A. Čadež.

Kakor roman se zdi življenje plemenitega prijatelja krščanske šole, ki hočemo o njem v naslednjem podati nekaj črtic. Ni naše domovine list, a kljub temu ga omenjamo kot človekoljuba, ki je svoje ogromno premoženje žrtvoval šoli in šolski izobrazbi.

Valdecila je malo selišče v gorskem pobočju blizu znanega španskega letovišča Santander. Čudno naključje je povedlo nekega ondotnega fantiča iz vaše šole med svet. Bilo je l. 1860. V šoli se je odigral sledeči prizor: Učitelj očita učencem, da so — kakor se mu je povedalo — na njegovem vrtu kradli sadje. Brez preiskave naloži zatoženim primerno kazen. (Pedagoški pogrešek, ki je v tem primeru izjemoma imel srečne posledice.)

Deček R a m o n P e l a y o zatrjuje, da je nedolžen. Živahno se postavi za svojo nedolžnost tudi še potem, ko je kazen prestal in ugotovitev v tem oziru ni bila več pomembna. Še isti dan popoldne izjavi deček svojemu očetu, da ne bo šel več v šolo domačega kraja. Oče ga skuša pregovoriti, a zaman. Da bi ga ustrašoval, mu končno reče: »Dobro, boš hodil pa v Heres«.

Ta kraj je pa oddaljen 4 km od Valdecilla, a desetletni deček je pripravljen: »Bom pa tja hodil.«

Fantič je pridno romal dannadan v oddaljeno šolo, pa ga ni motilo ne žgoče sonce ne deževno vreme ne snežena plundra. To je trajalo dve leti.

Ko je bilo Ramonu 15 let, je prišel na otok Kuba, ki je bil takrat zlata jama za Španijo. Čutil je v sebi čudovito energijo, da mora kaj odličnega, velikega izvršiti. S priporočilom je bil sprejet k nekemu posestniku v La Habana, pa ni dolgo tam ostal. Preselil se je v Cienfuegos, kjer je služboval v velikem trgovskem podjetju za sukno. Dasi ni imel trgovskega znanja, se je vendarle povzpел v kratkem do take spretnosti, da je podjetje, ki je bilo pred polomom, kmalu vzcvetelo.

Ali mestno življenje mu ni posebno prijalo. Od mladosti navajen na deželo in hribe, se je čutil bolj domačega v prosti naravi. Pridobil si je z dosedanjimi prihranki dobršen kos zemlje, pa se je lotil z isto vnemo kakor poprej trgovine, plantaže. Kmalu je bil lastnik vzornih nasadov, ki so bili znani z imenom Rosario. Pozneje so imeli velikanski obseg, tako da se je Ramon Pelayo mogel sam pohvaliti, da teče po njegovem svetu železnica v dolžini 83 km.

Sredi najagilnejšega razvoja ga je presenetila vojska l. 1898, ki so jo začeli Američani, da bi si zagotovili bogastvo in zaklade oblagodarjene Kube. Ramon Pelayo je ponudil svoje ogromno premoženje v službo španski domovini in vzdrževal sam dva polkovna oddelka vojakov. Toda vsi napori so bili zaman. Kuba je bila izgubljena. 21. febr. 1901 je bila proglašena kot svobodna ljudovlada seveda pod ameriškim varstvom.

Prvi predsednik Estrado Palma je povabil Ramona Pelayo za svetovalca v vseh gospodarskih vprašanjih; toda njegov španski ponos je bil užaljen in se ni čutil več srečnega na Kubi. Mladostni spomini in slike rodnega kraja so vstajale živo pred njegovimi očmi. Čutil je domotožje. Vse to je morda bilo tudi vzrok, da je ostal neoženjen.

Posrečilo se mu je, da je l. 1918 prodal vsa svoja posestva. Španski časopisi so ocenjevali njegovo lastnino z vrednostjo sto milijonov pezeta.

Ramon Pelayo se je preselil v domovino. Naslednja leta je bilo mesto Santander in kraji v okolišču srečni užitek njegovega ogromnega premoženja. Ze l. 1912 je dal sezidati v rojstnem kraju Valdecilla vzorno šolsko poslopje. Hkrati je pa založil glavnico 1.200.000 pezeta ter določil, da dobiva 150 otrok iz Valdecilla in treh sosednih vasi vsak dan zajtrk in kosilo. To delo je nadaljeval tako dolgo, da je narastlo število šolskih stavb do 80 in sicer večinoma po gorskih krajih, zato da bi na ta način noč nevednosti izginila s teh zapuščenih vasi. Tudi šolo v Heras je obdaril s kraljevske hvaležnosti. Dal je postaviti krasno poslopje, ki je stalo 200.000 pezeta. Ko so vzdavali spominsko ploščo na pročelju, je pristal na to le s pogojem, če bodo poleg njegovega imena ovekvečili tudi ime učitelja, ki ga je poučeval in vzgojeval. To je pač lepa hvaležnost do učitelja, ki je pa — kakor se zdi — bolj osamljena. Težko bi zasledili enak primer.

Kmalu je zaslovelo ime Pelayos po vsi Španiji; slavili so ga kot prvega filantropa Pirenejskega polutoka. Kralj Alfonz XIII. ga je počastil s tem, da mu je priznal naslov marki de Valdecilla.

Ramon pa je imel sočutno srce tudi za reveže in bolestnike. Že dolgo je nosil v mislih načrt za veliko bolnišnico, ki naj bi bila last kopališča Santander. Bilo je velikemu mecenu že 76 let, ko se je l. 1926 z mladeniškim ognjem lotil samarijanskega dela in ga srečno dovršil. V predmestju Cajo je zrastle na ozemlju v obsegu 12 hektarjev 28 pavilijonov. Veličino te »Casa de Salud Valdecilla« je razvidna iz naslednjih podatkov: Stroški so dosegli vsoto 20 milijonov pezeta; poleg tega je daroval marki še 4 milijone za osebje in za brezplačne postelje. L. 1930 je bilo oskrbovanih do 90.000 bolestnikov.

Tako je postal Ramon največji dobrotnik španskega naroda. Da so bile njegove roke radodarno odprte tudi za druge dobre namene, je jasno.

Njegovo velikansko bogastvo ga pa niti malo ni premotilo, da bi bil kakorkoli visok; denar jn smatral kot sredstvo, ki naj z njim služi Bogu in domovini. Ostal je vsekdar preprost in dober katoličan. Vsak večer je opravljal s svojo okolico skupno molitev rožnega venca.

Lepo skromnost je izpričal tudi z določilom v oporoki, da naj ga pokopljejo v navadnem grobu na domačem gorskem pokopališču v Valdecilla. Šele pozneje se je vdal želji svojih prijateljev, da si je dal napraviti tudi grobnico. Že naprej je določil drevo, ki naj iz njegovega lesa napravijo krsto za njegovo truplo.

Dosegel je starost 81 let. Lahko prehlajenje je zadoščalo, da so se vnela pljuča in je tako po kratkem smrtnem boju zaključil svoje dobrotvorno in vzorno življenje po prejemu svetih zakramentov. Umrl je 26. aprila 1932.

Kraljevski pogreb je pričal, kako zna narod ceniti ljubitelja mladine in dobrotvorca, ki ima usmiljeno in čuteče srce za bolestnike in trpine.

Doneski k zgodovini šolstva v Selcih.

Dr. Rudolf Andrejka.

Leto 1773, v katerem je Blaž Kumerdej predložil dunajski vladi svoj »Domoljubni načrt, kako bi se dalo kranjsko prebivalstvo najuspešneje poučevati v pisanju in branju,« je rojstno leto ljudske šole v slovenskih deželah, oznamovano z ustanovitvijo normalke v Ljubljani in imenovanjem Kumerdeja za njenega ravnatelja.

Od tu se je izza l. 1774 razširila ljudska šola tudi na deželo. Vnet in delaven prijatelj ji je bil Janez Nepomuk grof Edling, glavar in oskrbnik gospostva brižinskih škofov v Škofji Loki. Imenovan l. 1776 za šolskega poročevalca na Kranjskem, pa se ni omejil na predloge in poročila, ampak je sam dejansko in inicijativno kazal praktično pot, po kateri bi se utegnilo razviti narodno šolstvo. Zato je izdal l. 1778 tudi v slovenskem jeziku metodična navodila za učitelje trivijalnih šol, kakor so tedaj imenovali ljudske šole po deželi in vzpodbudil tudi druge pisatelje, n. pr. vladnega svetnika Kappusa, doma iz Kamne gorice, da so spisali slovenske učne knjige in pripomočke.

Njegovo delo je rodilo lepe sadove tudi v škofjeloškem okraju. Ohranjen nam je njegov ukaz z dne 9. junija 1778 do vseh podložnih županov loškega gospostva, ki naj naznanijo ljudstvu, da so se odprle v selški, poljanski in žirovski fari trivijalne šole, v mestu Škofji Loki pa poleg trivijalne tudi še glavna šola, kamor vsakdo lahko pošlje otroke, da se nauče pisati, brati in računati.¹

Iz tega ukaza bi se dalo sklepati, da je od l. 1778 obstojala osnovna šola v Selcih. V seznamku iz leta 1781, ki ga navaja Gruden v svoji Zgodovini slovenskega naroda,² pa šole v Selcih ni, pač pa se tam omenjajo med drugimi glavna šola s štirimi razredi v Škofji Loki, dekliška šola pri klarisinjah v Škofji Loki in ljudski šoli v Poljanah in Žireh. Zdi se torej, da se je šola v Selcih, najsi je bila tudi l. 1778 ustanovljena, ni mogla prav razviti. Vendar nam je znan nje prvi učitelj: Ivan Notar (Nothar). O njem vemo le to, da je bil kot učitelj l. 1790 premeščen iz Selc v Poljane, na njegovo mesto pa da je prišel istega leta iz Podbrezja Josip Depovšek, ki je poučeval v Selcih do l. 1795, ko je bil imenovan za učitelja v Kropi. Notar se je v Poljanah dne 11. februarja 1795 poročil z Nežo, roj. Kržišnik in je tam poučeval do 5. oktobra 1826, ko se je zaradi starosti odpovedal učiteljski in cerkveni službi, obdržal pa službo organista. Veljal je za zelo dobrega učitelja. Poročilo šolskega nadzorstva v Stari Loki z dne 11. aprila 1808 na kn. šk. konzistorij v Ljubljani, ki je bil tedaj vrhovno šolsko oblastvo na Kranjskem, pravi o njem, da je bil za pouk otrok kakor ustvarjen in da je zglednega vedenja.³

Od l. 1795, ko odhaja učitelj Depovšek iz Selc v Kropo, pa viri o selški šoli obmolknejo. V dobi francoske zasedbe (1809—1813) Selca niso omenjena med seznamki malih šol (*petites écoles*) ljubljanskega okrožja⁴, pač pa so ome-

¹ Dr. Franc Kos, Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja, Ljubljana, 1894, reg. št. 669, str. 318.

² Dr. Josip Gruden, Zgodovina slovenskega naroda 1912 III, str. 982—983.

³ Za te podatke se zahvaljujem g. višjemu šolskemu nadzorniku J. Novaku v Vižmarjih, ki mi jih je dal rade volje na razpolago iz svojega izčrpnega životopisa ljudskošolskega učiteljstva na Kranjskem. To delo, sad dolgoletnih arhivalnih študij, bi pač zaslužilo, da mu odločilni činitelji naše prosvetne uprave pripomorejo do natiska.

njene šole v Poljanah, Žireh in v Škofji Loki (deška dvorazredna šola in dekliška šola pri Uršulinkah). Tudi Železnikov ni v tem francoskem seznamu, ki ga je sestavil Jožef Valand, nadintendant osn. šolstva pod Francozi na Kranjskem in poznejši goriški nadškof. Morda je vzrok, da je šola v Selcih med francoskim medvladjem prenehala, tudi strašni požar, ki je dne 10. marca 1809 vpepelil Selca s cerkvijo vred in velika beda, ki je tedaj v Selcih zavladovala. Javne pomoči pa ni bilo od nikoder.

Po odhodu Francozov, ki so pustili ljudsko šolstvo v bistvu neizpremenjeno, se je ustanovila za ilirske dežele, kamor je spadala v celoti tudi Kranjska, dvorna organizacijska komisija. Nje predsednik, organizacijski komisar Franc grof Saurau se je zelo zanimal za napredek šolstva v zoper prisvojenih pokrajinah. Velika zapreka razvoju šolstva pa je bila ta, da ni bilo moči dobiti primernih učnih prostorov. Še večja ovira so bili nestalni in prepričeli dohodki, namenjeni za plačo učiteljem. Saj je znašala ta plača n. pr. v Poljanah in Žireh celih 75 fl. na leto! Zato so gledale občine, da so bili učitelji, če le mogoče, obenem tudi orglarji in cerkovniki. L. 1818 je bilo celo uradoma določeno, naj se združijo povsod orglarske in cerkovniške službe z učiteljsko.⁵

Vrhovno šolsko nadzorovalno oblastvo za časa avstrijske restavracije je bil, kakor že tudi prej, knezoškofijski konzistorij v Ljubljani. Po politični ustavi nemških šol⁶ (tako zvanem šolskem kodeksu), ki jo je na novo odobril cesar Franc, je sprejemal od podrejenih mu okrajnih šolskih nadzorstev (Schuldistrictaufsicht), ki so ga opravljali po navadi dekani, poročilo o znanju, marljivosti, učnih uspehih in moralnem vedenju učiteljevem ter odločal v sporazumu s šolskim patronom o nastavitvi, napredovanju, nagradah, premeščanju in odpuščanju na trivijalnih šolah, dočim je bilo imenovanje učiteljev na glavnih šolah pridržano namestništvu v Ljubljani prav tako, kakor o šolskih gradbah in o pritožbah zoper odloke konzistorija.

To organizacijo šolskih oblastev je bilo treba v najkrajših obrisih opisati, da bomo razumeli nastopna izvajanja.

Ustanovitev, odnosno poživitev trivijalne (osnovne) šole v Selcih je začel poganjati v začetku l. 1815 tedanji okrajni komisarjat v Škofji Loki.⁷ Selški župnik Jarnovic mu je pojasnjeval, da v Selcih ni niti šolske sobe, ne šolskih klopi, ne učitelja, ne sklada za vzdrževanje šole in da bo nameravana nadzidava meznarije v teh hudih časih težko izvedljiva.

Okrajni komisarjat je na to odgovoril s tem, da je poslal za enkrat v Selca dekrete za novoizvoljene zastopnike v krajni šolski svet ter pooblastil župnika, naj nove člane v zastopstvu obolelega okrajnega komisarja slovesno vmesti in k temu slavlju povabi tudi nadžupana in odbornike. V meščenje prvega

⁵ Ivan Vrhovec, Francoska ljudska šola na Kranjskem Letopis Slov. Matice 1897, str. 147—161, Anton Aškerc, Ljudsko šolstvo v ljubljanskem okrožju l. 1810, Carniola 1910, str. 222—225.

⁶ Dr. Josip Mal, Zgodovina slovenskega naroda, zv. 9, str. 374.

⁷ Politische Verfassung der deutschen Schulen in den k. k. deutschen Erbstaaten, Wien 1828, §§ 7, 135, 364, 397, 438, 440, 445; prvič izišla l. 1804, potem v vedno novih izdajah.

⁷ Okrajni komisarjat v Škofji Loki, predhodnik današnje okrajne izpostave, je bil državno oblastvo, ki ga je po odhodu Francozov ustanovila dvorna organizacijska komisija za tedanjo kraljevino Ilirijo, kamor je spadala cela Kranjska. Njegovo območje se je krilo z ozemljem prejšnjega loškega gospostva brižinskih škofov, izvemši občino Žiri in dele občine Ovsiške; območje sedanje srezke izpostave v Škofji Loki, ki mu je priraslo samo občina Sora, je ostalo torej do danes v bistvu neizpremenjeno.

krajevnega šolskega sveta v Selcih se je izvršilo dne 5. marca 1815 ob navzočnosti nadžupana (Oberrichter) Jakoba Šliberja, selškega župana Antona Hobjana, stirpniškega župana Antona Luznarja (Hudo 37) ter odbornikov Blaža Luznarja (Selca 61), Gregorja Semena (Selca 62), Petra Tavčarja (Dolenja vas 31), Matevža Kalana (Bukovica), Gregorja Lebna (Ševlje 20) in Marka Škandra.

Državno oblastvo pa ni odnehalo. Dne 17. julija 1815 je sklical okr. komisarjat komisijsko razpravo v Železnike, h kateri pa Selčani niso bili povabljeni. Na tej razpravi se je sklenilo, da se ustanovi za celo selško dolino trivijalna šola v Železnikih. Temu so se pa Selčani, na čelu jim župnik Jarnovic, odločno uprli. V poročilu z dne 7. avgusta 1815 poudarja župnik, da je sklep docela nesprejemljiv in sicer iz nastopnih razlogov: 1. k tej komisiji Selčani niso bili povabljeni niti se je niso udeležili; 2. primerno je, da se v glavni župniji Selcih z razsežno vasjo 70 hišnih številk ustanovi trivijalna šola; 3. Selca imajo 70, pol ure oddaljena Dolenja vas 34, pol ure oddaljeni vasi Studeno in Češnjica 39 šologradnih otrok, ki nikjer lažje ne hodijo v šolo ko v Selca. Vanjo bodo vrh tega še pošiljale vasi Kališče, Lajše, Golica in Ševlje svoje otroke; 4. potrebno šolsko poslopje se je začelo zidati, dovršitev se je pa vsled hudih časov za enkrat odložila. Tudi se je našel sposoben domačin, ki se misli posvetiti pedagoškim študijam, da bo mogel biti za učitelja; 5. Selški župljani nočejo imeti nobene zveze z Železnikarji⁸ in ne dajejo svojih otrok v železnikarsko šolo, marveč si žele svojo šolo v Selški fari ter težko čakajo, da se po predpisih ustanovi.

V petih dneh je dospel odgovor okr. komisarjata v Selca z razpisom z dne 12. avgusta 1815. Drž. oblastvo »pritrdi z veseljem poročilu, da se v Selcih ustanovi trivijalna šola in ne dvomi, da ji bo tudi župnik v Selcih dal najboljše osnove, za kar je dal župnik v Železnikih pravkar tako časten zgled«. Da se to kar najhitreje izvrši, bo poskrbela komisija, ki bo prišla s posredovanjem dekana in okrajnega šolskega nadzornika dne 17. avgusta v Selca. Na njo je povabiti nadžupana, krajevnega šolskega nadzornika in najuglednejše občinske može.«

Kako in s kakšnim uspehom se je ta komisija končala, iz arhivalnih virov ni razvidno. Morali so biti taki, da so ustrezali nameram šolskih oblastev, ker je ljubljanska kresija z odlokom z dne 16. oktobra 1815, izrekla okr. predstojniku v Skofji Loki za njegovo gorečnost priznanje, enako tudi sodelovanju župnika Mihe Grošlja v Železnikih in župljanom iz Železnikov in Selc, kakor tudi dobri volji tam. duhovščine za šoli v Železnikih in Selcih ter omenila, da bo predloge župnikovega poročila z dne 20. avgusta, št. 1415 na višje mesto priporočila. Kresija je hkrati odredila, naj se popišejo vsi za šolo godni otroci od 6 do 12 let za vsako šolo in za vsako všolano vas posebe, da se dozidata poslopji in izračuni šolnina. Za šolo v Selcih naj se napravi spisek posameznih prispevkov za zidanje šolskega poslopja.

Medtem se je jel zanimati tudi okrožni šolski nadzornik, tedanji dekan v Šmartinu pri Kranju, za učiteljsko moč v Selcih. Na njegovo vprašanje, ali ima župnijski cerkovnik v Selcih izpričane pedagoške sposobnosti, mu je moral župnik v Selcih odgovoriti, da ne, pač pa da je v Selcih mladenič, ki je dovršil

⁸ Nasprotstvo med Selcami in Železniki je bilo prastaro; vzroki so bili politično upravni, gospodarski in socialni; izvirali so iz privilegiranega položaja, ki so ga uživali Železniki kot cesarski fužinarski kraj napram ostali kmetski okolici, ki je bila podložna brižinskim škofom, iz sporov zaradi izrabe kmetskih gozdov itd.

⁹ Župnik Miha Groselj v Železnikih je tedaj omogočil ustanovitev tamošnje šole »tem, da je iz svojega nakupil nekaj zemljišč in jih dal za sklad bodoči šoli.

normalko v Ljubljani in se misli posvetiti pedagoškim študijam, če se mu zagotovi učiteljsko mesto v Selcih. Šole pa do prihodnjega poletja še ne bo moči odpreti.

Tako se je tudi zgodilo. V tem času pa je Franc Luznar, rojen dne 25. septembra 1790 v Selcih št. 61 kot sin celozemljaka Blaža Luznarja in njegove žene Mete, roj. Grošelj (p. d. Knefic) dovršil, najbrže v l. 1816, po šestmesečnem obisku tečaj za učiteljske pripravnike (Präparandenkurs) na glavni vzorni šoli (Musterschule) v Ljubljani z dobrim uspehom ter začel poučevati v Selcih konec jeseni l. 1816 kot pomožni učitelj (Lehrgehilfe; dne 17. avgusta 1817 pa je že napravil konzistorijalni izpit.¹⁰

Tudi adaptacija mežnarije (Selca šte. 8) je med l. 1816—1817 dokaj napredovala ter bila v bistvu dovršena konec leta 1817. Zidarska dela je vodil zidarski mojster Jožef Čenčič, tesarska pa tesarski mojster Avguštin Čemažar. Klopi sta napravila Luka Kankelj in Janez Bertoneelj.

Vsi stroški za nadzidavo mežnarije na eno nadstropje, za opeko, trame, deske, vrata, okna, za peč in za šolske klopi so znašali 153 fl. 26 kr. Kritja je bilo 141 fl. 32 kr.¹¹, tako da se je pokazal pri končnem računu primanjkljaj nekaj nad 11 fl. To so bili časi! saj se nam zdi cena peči 8 fl. 44 kr., ali 254 kosov opeke 6 fl. 50 kr., ali vseh šolskih klopi 25 fl. naravnost smešna, a vendar so jih Selčani s težavo plačevali!

Dne 24. novembra 1817 je zaprosil začasni učitelj Franc Luznar »za stalnost«; v vlogi na okrajno predstojništvo (Bezirksvorsteherung) v Škofji Loki podpre to prošnjo, da ga imenujejo šolska oblastva za rednega učitelja z dejstvi, da je dovršil šestmesečni pripravniški tečaj v Ljubljani, konzistorijalni izpit in da je med šolskim letom (1816-1817) začasni službi povsem zadržal.

(Nadaljevanje v prihodnji številki.)

¹⁰ Izpit, napravljen pred izpitno komisijo kn. škof. konzistorija v Ljubljani, je bil po zahtevah in učnikih podoben poznejšemu usposobljenostnemu izpitu. Nihče ni mogel, ne da bi ga opravil, postati stalen učitelj.

¹¹ K pokritju je prispevala največ Selška občina. Občinski prispevki so znašali 99 fl. 25 kr.; loško gospostvo kot šolski patron je dalo 26 fl. 40 kr.; posamezniki so darovali 13 fl. 30 kr.; cerkev pa le 2 fl. 17 kr.

Književnost

PREDNIKI DR. JAN. EV. KREKA.

Pravkar je izšla rodoslovna in krajevno zgodovinska monografija »Selški predniki dr. Janeza Ev. Kreka«, ki jo je napisal hon. univ. prof. dr. Rudolf Andrejka. Razprava prikazuje predvsem tristoletni zgodovinski razvoj Krekove kmetije v Dolenji vasi pri Selcih na Gorenjskem in njenih gospodarjev, opisuje pa tudi razvoj onih kmetijskih rodov, ki so prihajali v pravem, socialnem in rodbinskem pogledu v ožje stike s Kreki v Selski dolini. V delovanju in nehanju teh rodov, njih razplojevanju in ugašanju, njih gmotnem povzdigu in padanju se odražajo razvojne stopnje socialne zgodovine našega kmetijskega stanu v preteklih stoletjih. Celo leto je zbiral pisatelj gradivo iz arhivalnih virov, ki jih našteva in opisuje na str. III—IV, da je mogel podati to razvojno zgodovino enega naših najstarejših kmetijskih rodov. Z njo je podal

zglede za nadaljnja raziskovanja o prvotnih stanicah kmetijskega organizma, kmetijskih rodovih, ki so potrebna za zgradbo socialne in gospodarske zgodovine naroda. Poleg že omenjenega seznama in opisa arhivalnih virov ima knjižica tale poglavja: 1. Dolenja vas, domovina selskih Krekov (str. 1—8, z mapnim posnetkom Dol. vasi iz l. 1826); 2. Najstarejši predniki dr. Jan. Ev. Kreka (str. 9—50; od ok. 1635 do konca 18. stol.); 3. Razcepitev Krekovega rodu (str. 51—66); 4. Propast Krekove dedne kmetije (v 19. stoletju; str. 67—72); 5. Bližje sorodstvo dr. Jan. Ev. Kreka (str. 73—81). Pridejani so trije rodovniki v velikosti dveh strani: Najstarejši Kreki v Dolenji vasi 17 (Priloga I.); Rod Valentina Kreka (očeta dr. Jan. Ev. K.; Pril. II.); Rod Martina Kreka. — Knjigo je izdala Leonova družba in jo dala v komisijo »Novi založbi« v Ljubljani. Dobi se v vseh knjigarnah. Cena 38 Din.

Geografski Vestnik. Časopis za geografijo in sorodne vede. Letnik VIII. Ljubljana, 1932. Izdaja in zalaga Geografsko društvo v Ljubljani. Urednik univ. prof. dr. Anton Melik. V št. 1—4 razpravlja Ferdinand Seidl v Dinarskogorskem fénu. Tu je pojasnitev premikajočega zraka: burje, fena in košave. — Nadalje je priobčen članek Ivana Rakovca »H geologiji Ljubljane in okolice«. Tu imamo pregled geološke zgodovine Barja in drugih krajev (s 3 profili). — Oskar Reya piše o ciklonih in padavinah na Slovenskem. — Anton Melik o diluvijalni poledenitvi v Karavankah. — Milko Kos utemeljuje slovenske naselitve na Koroškem. Razprava obsega 42 strani in podava tudi mnogo krajepisnega gradiva za Koroško. — Mnogo-tera vsebina razprav in ocen je v oddelkih »Obzornik« in »Književnost«. — Na koncu vsake razprave je kratek izveček v kakem svetovnem jeziku. Tako ima ta Vestnik jako

zajemljive podatke za domačine in tujce. — »Geografski Vestnik« stane za člane geografskega društva letno 50 Din, v knjigo-tržni prodaji pa 70 Din. F. L.

Nastavni Vjesnik. List za nauku in sred-njoškolsku nastavo. Izdaja »Pramatica nakladno k. d. Petar Kvaternik i drugi« u Zagrebu«. Izhaja mesečno. Letna naročnina 70 Din. Razprave in članki v št. 4—5: Dr. Stjepan Bosanac, Kritične napomene uredi-vanju Akademjskega rječnika. Antun Mayer, Staroiriske studije. Nikola Žic, Kodeksi Mo-druškega biskupa Nikole. Nikola Žic, Zagre-bačko školovanje Josipa Voltića. T. Matić, Još o reformi školovanja bosanskih franje-vačkih klerika. T. Matić, Cenzura djela V. Joanovića, J. Vuića i S. Milutinovića, Ante Šimčik, Dvije bilješke o Relkoviću. Janko Bačić, Problem istine. Dr. Marijan Stojlović, Stojati ili stajati za lat. stare. — Književ-nost. Telesna vzgoja.

Obzornik

Knezoškofo dr. Gregoriju Rož-manu v Ljubljani čestitamo k 50 let-nici rojstva in želimo, da mu Bog podeli v dobi prihodnjih let zdravje in milost, da bo lahko med drugim še nadalje naklonjen našemu prosvet-nemu delu.

Katoliške svobodne šole v Belgiji imajo v svojih šolskih zavodih 596.000 otrok. Če bi država prevzela ali zatlra samo dve tretjini teh katoliških šol, bi se moral državni proračun zvišati za 520 milijonov frankov. In vendar dobivajo vse te zasebne šole od države samo 300.000 frankov podpore. Kljub temu so katoliške šole liberalno - socialistični alianci trn v peti.

Kaj bo iz tega... Narodna učiteljska družba na Francoskem, ki je zve-zana s socialistično družbo, je imela ne-davno svoj kongres. Od 90.000 državnih učiteljev in učiteljic je organiziranih v zgoraj omenjeni družbi do 70.000. Kon-gres je nudil sliko neurejenega krdela, ki nastopa kot revolucijska protivlada, tako da se proti njim oglašča celo libe-ralno dnevno časopisje, ki jih svari in priganja k redu. — Predvsem so se na kongresu čuli odločni ugovori proti šte-denju za šolske namene in proti znižanju učiteljskih plač. Hkrati so pa skle-nili, da plača vsak član en odstotek svo-

jih prejemkov v »borbni fond proti vladi«.

Japonski nadzornik o katoliški misi-jonski šoli. V Sapporo je nadzoroval mi-sijonsko šolo šef naučnega oddelka. Svo-je vtise je objavil v časopisu »Jiji shim-po«, ki izhaja v Tokio. Med drugim pohvali prav posebno vzgojno metodo fran-čiškank, smisel za red i. dr. Na vpraša-nje, če morejo japonske deklice tekmo-vati z evropskimi, je odgovorila predni-ca S. Ksav. Rehm: »V pokorščini, v na-predku in redoljubju ne zaostajajo, niso pa kos v telesni vztrajnosti... Japon-ske deklice so po naravi slabotne, zato radi bolehnosti izostajajo. Nagibljejo k jetiki...« A. Čadež.

Aforizmi škofa Strossmayerja. Po-zemske dobrine imajo vrednost le tedaj, ako jih uporabljamo za npravne in domo-ljubne namene. — Le to je trajno, lepo, vzvišeno in koristno za sveta stremljenja človeštva, kar se opira na pravičnost, ne pa na to, kar vstvarja silo. — Naj-plemenitejša naloga vsake vlade je, da dvigne ljudsko samozavest.

Zavračanje nasilja. Predsednik češko-slovaške republike T. G. Masaryk, ki je praznoval dne 7. marca t. l. 83 let-nico rojstva, pravi o nasilju: »Zlo mo-ramo premagati z dobrim. Vsako nasilje moramo zavračati, in sicer dosledno, ker drugače ne pridemo dalje. Braniti se mo-

remo in moramo. V skrajnem slučaju tudi z železom, toda ogibajmo se aktivnega nasilja in novega nasilja.« O rodoljubju, politiki in narodnosti pa pravi Masaryk: »Naše rodoljubje mora biti naprednost, narodnost nam mora biti človekoljubnost. — Politika, kot socialna praksa, mora postati del npravnega prepričanja. Dokler tega ne bo, ne bo dobro. — Staro pravilo: Ne laži! poučuje tisočkrat bolj, ko vsi bombastični govori o domovini in narodu.«

Ustvarjajoči odmor. Kdor je kaj več razmišljal o dihanju, ve, da se vedno tam življenje obnavlja, kjer se nič ne stori in da je naravni odmor ustvarjajoč. Za naravno je smatrati odmor, ako se ga preko mere ne podaljša, oziroma prikrajša. Za naravni počitek se oglašajo: spanje ponoči, mir opoldne in po delu, v raznih mesecih in v teku leta ter v presledkih med dobami življenja. Kdor pazi na odmore med dihanjem, kdor pomisli, da je treba tisočkrat iti v globino spcmina in najti v teh presledkih zavest, ta najde tudi druge odmore in ne gre v nespametni zaslepljenosti kar preko njih, ne zavrže sreče in lepot življenja. Nemiren človek je človeški tip našega časa. V nemirnem stremljenju ne pride nikoli do cilja in ne more svojemu telesu in s tem svojemu duhu privoščiti naravnih odmorov. (E. Banatz, Päd. Studien, Jhrđ. 46.)

Večje razširjanje epilepsije. Kakor je znano, se epilepsija pričinja, z malimi izjemami, v zgodnji mladosti. A v poslednjih letih so učenjaki in zdravniki ugotovili, da se število tako zvanih »poznih epileptikov«, bolešt ki pride po 40 letu starosti, nenavadno razširja. Tu, naravno, ne more biti govora o podedovanju od roditeljev, temveč o postanku epilepsije v teku življenja. Zdravnik dr. Kranz v Monakovem je ugotovil, da ima zelo veliko vlogo pri tej boleznii visok krvni pritisk in uživanje alkoholnih pijač.

Stoletni jubilej pisalnega peresa. Iz kovine so sicer že v 16. stoletju v Nürnbergu izdelovali peresa, a njih uporaba se ni razširila. Taka peresa so bila draga in tudi tako slaba, da je razumništvo

zvesto se držalo gosjih peres. Šele, ko so Angleži pričeli s stroji v veliki množini izdelovati kovinska peresa, se je razširila uporaba na kovinskem trgu. Leta 1832 je prišlo na trg pero z lesenim držalom. To praktično novost so takoj prevzeli pisarji in zavrgli gosja in puranova peresa. Pri nas se je pisanje sploh pozneje razširilo. Slomšek kaže še pouk z gosjimi peresi. — Nalivno pero, ki se danes tako širi med inteligenco, ni nov izum, marveč je še starejše kot jekleno pero. Že v 17. in 18. stoletju so rabili nalivna pasesa, toda radi draginje so bila pristopna le bogatinom. Sicer pa so taka peresa hitro zarjavela in na ta način postala nerabna. Problem nalivnega peresa je bil šele rešen, ko so nadomestili jekleno pero z zlatim in to zaščitili z iridijem.

Konec abecednikov. Rokopisje vedno bolj izpodriva pisalni stroj in kaže se, da ni več daleč čas, ko ljudje sicer ne bodo analfabetje, a pisati vendar ne bodo znali. Angleški listi so beležili o obligatni uredbi strojepisja, in sicer v prvih razredih osnovnih šol. Kakor hitro bo deca za silo obvladala abecedo, bo dobila v roke stroje in namesto mazanja prstov in papirja s črnilom, bo raje tipkala po klavijaturi pisalnega stroja. — Ali ne bo nekoliko pre zgodaj uvajati strojepis že v prvi razred?

Kino-gledišča in brezposelnost. Berlinska kino - gledišča so prodala od 1. aprila 1931 do 30. junija 1932 po znižanih cenah brezposelnim 2,654.280 vstopnic. Obiskovalo je v tem času kinopredstave okrog 10,260.000 brezposelnih.

Cestna železnica za prevoz šolarjev. V Moskvi je odrejeno, da se rezervirajo nekatere proge mestne železnice samo za šoloobiskujočo mladino. V vsakem vozu mora pa biti uradna oseba, ki je odgovorna, da pridejo otroci zdravi in v redu na svoje določeno mesto.

Stojnice pisateljev v Milanu. Na sejmih v Milanu ima vsak pisatelj svojo stojnico, kjer prodaja in podpisuje svoje knjige. Pripetilo se je, da je moral pisatelj Salvator Gotta v enem dnevu podpisati nad 2000 izvodov svojih knjig. — To je delal nepričakovano s tako vne- mo, da so mu morali masirati desnico.

